

ÖREBRO

Ks 528/2021

Sociala
investeringar

Rapport sociala investeringar

NP-samverkan – uppföljande utvärdering

Beslut i Kommunstyrelsen, den 24 augusti 2021, §160
Datum: 2021-05-25

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen
Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Kommundirektör

Ansvariga för utvärderingen: Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Sammanfattning

Den sociala investeringen *NP-samverkan* genomfördes från våren 2015 fram till och med sommaren 2018 och i samverkan mellan dåvarande Förvaltningen för funktionshindrade och Gymnasieförvaltningen. Satsningens syfte var att skapa en väg in för målgruppen ungdomar och unga vuxna, från 15 år upp till och med 24 år, som upplever att vardagen och övriga livssituationen inte fungerar på grund av neuropsykiatriska svårigheter och funktionsnedsättningar. Vid slutrapport konstaterades att insatsen bidragit till tydligast positiva resultat för målgruppen 18–20 år och därefter 15–17 år och 21–24 år. Av de 180 individer som teamet arbetat direkt med, hade 45–75 procent visat sig få en förbättrad vardag och kunde därmed hantera sin vardag på ett bättre sätt. Satsningen implementerades i ordinarie verksamhet i enlighet med Kommunstyrelsens beslut. Utvidgning av arbetet med en resurs och gentemot en yngre målgrupp har dock uteblivit.

Denna rapport syftar till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter investeringen *NP-samverkans* slut avseende satsningens långsiktiga målsättning om att fler elever som tillhör målgruppen fullföljer sin gymnasieutbildning med en gymnasieexamen. Med anledning av att majoriteten av de individer som tog del av insatser tillhörde en äldre målgrupp utvärderas också sysselsättning i form av arbete, daglig-/dagverksamhet, praktik och arbetsmarknadsåtgärd som långsiktig övergripande målsättning i analysen. De individer som tagit del av insatsen och som bedömts ha uppnått satsningens kortsiktiga målsättning, dvs en förenklad vardag definierat som positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*, har följts i denna utvärdering.

Resultat från enkätundersökningen visar att 43 procent av respondenterna som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* tagit en gymnasieexamen antingen under eller efter deltagande i *NP-samverkan*. Sammantaget innebär det att 24 procent av de deltagare som genomfört två SDQ-mätningar uppnått satsningens ena långsiktiga målsättning. Med utgångspunkt i de olika definitionerna av ”lyckad sysselsättning” efter deltagande i verksamheten hamnar denna siffra inom intervallet [44 – 75] procent. Givet att individen tagit en gymnasieexamen hamnar motsvarande siffra inom intervallet [50 – 88] procent. Sammantaget innebär ovan resultat att 20–34 procent av samtliga 92 deltagare uppnått satsningens andra långsiktiga målsättning om sysselsättning. Ett framträdande resultat är att en lika stor andel av de individer med respektive utan gymnasieexamen har arbete som sysselsättning i dagsläget. Den stora skillnaden grupperna emellan är andelen individer som uppgett att de i dagsläget inte har någon sysselsättning alls, som är högre för de utan gymnasieexamen. Ett viktigt resultat är att av de individer med en examen är det trots allt framförallt lön från arbete samt studiemedel som är den primära försörjningen, allt annat lika. Vid tolkning av resultatet är det viktigt att ha i åtanke att det avser en liten specifik målgrupp och att enkätundersökningen enbart fångar en ögonblicksbild.

Satsningen har inte genererat ekonomiska effekter som överstiger dess kostnad och till följd av detta är satsningens nettoeffekt negativ. När kostnad per insats och individ relateras till gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad för obehöriga elever visar resultatet att givet de antaganden som gjorts, ökar den kommunalekonomiska kostnaden med 33 tkr per elev medan kostnad per gymnasieexamen minskar med drygt 53 procent. Kostnaden per examen för en obehörig elev är 4,4 gånger så hög som för en behörig. Om gjorda antaganden håller är nu denna kostnad för obehöriga elever betydligt lägre.

Utvärderingen visar att andelen individer som uppnått satsningens långsiktiga målsättningar är låg. Resultatet tyder på att verksamheten ökar förutsättningarna för individen att hantera sin vardag enklare men på lång sikt har individen fortfarande svårigheter med att uppnå såväl gymnasieexamen som en meningsfull sysselsättning. Givet att individen tagit en gymnasieexamen, allt annat lika, uppnås ett bättre utfall avseende nuvarande sysselsättning. Ur ett kommunalekonomiskt perspektiv tyder mycket på att det är lönsamt att satsa på förebyggande arbete och preventiva insatser i yngre åldrar som ökar andelen behöriga elever till gymnasiet som även fullföljer med en examen.

Utifrån antaganden och slutsatser i slutrapporten, samt resultat och lönsamhetsberäkningar i denna uppföljande utvärdering är bedömningen att de förväntade ekonomiska effekterna för Socialnämnden inte genererats i den utsträckning som förväntats vid tidigare prognoser. Till följd därav justeras återföringen för Socialnämnden ned till 30 procent. Socialnämnden åläggs därför att återföra 705 tkr under tidsperioden 2020–2021. Funktionsstödsnämnden åläggs att återföra enligt senaste plan. Sammantaget återförs 48 procent av ursprunglig återföringsplan.

Ansvariga för uppföljande utvärdering och rapport

Karin Johansson, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Yvonne Haneskog, processledare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Projektägare: Johanna Viberg, förvaltningschef Förvaltningen för sociala insatser

Datum för godkännande av projektägare: 2021-05-25

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
1 BAKGRUND.....	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Beskrivning av den sociala investeringen.....	6
1.2.1 Investeringens resultat	8
1.3 Implementering	9
2 RESULTAT OCH DATA	11
2.1 Data.....	12
2.1.1 Datakällor	12
2.1.2 Deskriptiv statistik.....	13
2.1.3 Svagheter och styrkor med datamaterialet.....	14
2.2 Nulägesanalys	15
2.3 Resultat från enkätundersökning	16
2.3.1 Resultat på totalnivå	17
2.3.2 Resultat på gruppnivå	27
2.3.3 Resultat Grupp 1	28
2.3.4 Resultat Grupp 2.....	28
2.3.5 Resultat Grupp 3.....	29
2.3.6 Resultat Grupp 4.....	29
2.3.7 Resultat Grupp 4a.....	30
2.3.8 Analys med tillhörande känslighetsanalys.....	30
3 EKONOMISK ANALYS.....	33
3.1 Kostnader efter implementering	34
3.2 Lönsamhetsbedömning	35
3.3 Kostnadseffektanalys (CEA)	36
3.4 Medelfristiga effekter	40
3.5 Samhällsekonomiskt perspektiv.....	44
4 DISKUSSION.....	45
5 SLUTSATSER	46
6 FÖRSLAG TILL BESLUT.....	48
6.1 Plan för återföring.....	48
BILAGOR.....	50
Bilaga 1 – Utvärderingsschema	50
Bilaga 2 – Enkät	51

1 Bakgrund

1.1 Introduktion

Sociala investeringar avser kortfattat förebyggande insatser för ett minskat utanförskap. Investeringsbegreppet betonar det långsiktiga perspektivet där arbetet genererar ett förändrat synsätt där satsningar på individer ses som investeringar istället för kostnader. Förebyggande insatser kan ske tidigt i en process eller tidigt i ålder. Nya arbetssätt och metoder prövas i samverkan mellan flera verksamheter i kommunen, och även i samverkan med andra aktörer, och mot en riktad målgrupp vars behov styr val och design av insats. En insats förväntas i förhållande till ordinarie arbetssätt ge ett förbättrat utfall för målgruppen och på sikt också leda till minskade samhällsekonomiska kostnader. För att kunna värdera ett bättre utfall för individ och samhällsekonomiska effekter behöver forskning och evidens ligga till grund för en satsning. Ett bättre utfall följs med hjälp av ett systematiskt arbete under en satsnings genomförande och utvärderas i en slutrapport inför att en satsning ska avslutas som en investering. Slutrapporten och dess effektutvärdering ligger till grund inför beslut om eventuell implementering i ordinarie verksamhet. För att kunna säkerställa utfallet för individerna och utvärdera vilka kort- och medelfristiga effekter som uppstått efter en investerings slut och om effekterna är bestående genomförs en uppföljande utvärdering 1–3 år efter en satsnings avslut.

I denna rapport utvärderas den sociala investeringen *NP-samverkan* och rapporten avser en uppföljande utvärdering, som beskrivits ovan. Örebro kommun har arbetat med sociala investeringar sedan 2013 och denna uppföljande utvärdering är den andra i sitt slag i Örebro kommun. I slutrapporten¹ för NP-samverkan (senare kallad slutrapporten) identifierades att de individer som deltagit i satsningen skulle följas ytterligare för att kunna säkerställa utfallet för individerna och eventuella effekter avseende utbildning och sysselsättning. Denna rapport syftar därmed till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter investeringen NP-samverkans (härefter förkortad till NP) slut.

Rapporten inleds med en beskrivning av investeringen och dess implementering i kapitel 1. I kapitel 2 redovisas utvärderingens datakällor och resultat från enkätundersökning. Kapitlet avslutas med analys av resultatet och tillhörande känslighetsanalys. Kapitel 3 innehåller en ekonomisk analys av satsningens nettoeffekt, både analys av lönsamhet samt kostnadseffektivitet, men innehåller också en redogörelse för satsningens medelfristiga effekter. Diskussion kring utvärderingens resultat och dess analys förs i kapitel 4. Avslutningsvis presenteras slutsatser i kapitel 5 och i kapitel 6 lämnas förslag till beslut om återföringsplan.

1.2 Beskrivning av den sociala investeringen

Satsningen NP genomfördes från våren 2015 fram till och med sommaren 2018 och i samverkan mellan dåvarande Förvaltningen för funktionshindrade och Gymnasieförvaltningen (numera Förvaltningen för sociala insatser och Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete). Syftet med satsningen var att skapa en väg in för målgruppen ungdomar och unga vuxna, från 15 år upp

¹ Ks 73/2015. Beslut i Kommunstyrelsen den 5 juni 2018, § 142. Datum 2018-05-03

till och med 24 år, som upplever att vardagen och övriga livssituationen inte fungerar på grund av neuropsykiatriska svårigheter och funktionsnedsättningar.

Ett neuropsykiatriskt resursteam (härefter kallat team) bildades med syfte att skapa samverkan med andra verksamheter med individens behov i fokus och att erbjuda riktade insatser till individer med svårigheter. Riktade insatser erbjöds också till närstående och personal som möter målgruppen och som behöver stöd i bemötande och förhållningssätt. Satsningen syftade även till att tillsammans med Virginska gymnasiet och Tullängsgymnasiet arbeta fram och utveckla arbetssätt som skapar förbättrade förutsättningar för elever inom målgruppen att nå målen i skolan och slutföra sina studier.

Personalen i teamet bestod av tre heltidstjänster med olika professioner (en arbetsterapeut, en specialpedagog, en socionom/beteendevetare) samt en projektledare på 25 procent. Personalen hade erfarenheter från, och kunskap om, olika verksamheter för att kunna möta de behov som fanns, både utifrån ett individuellt och ett organisatoriskt perspektiv. Under ett år tillfördes en extra resurs från Förvaltningen för funktionshindrade. Förvaltningen för funktionshindrade var projektägare för satsningen och också organisatorisk tillhörighet för projektledare och specialpedagog. Den organisatoriska tillhörigheten för arbetsterapeuten med inriktning mot gymnasieskolan var Gymnasieförvaltningen.

Insatserna som teamet erbjöd utgick från ett individanpassat perspektiv med fokus på förebyggande stödåtgärder för att individerna ska öka sin självkänsla, självständighet, livskvalitet samt hanterbarhet av sin funktionsnedsättning. De individer som kom att bli aktuella för teamet hade ofta omfattande behov som berörde olika livsområden, vilket gjorde det viktigt att se till den enskildes hela livssituation. Ett *inkluderande förhållningssätt*, där den enskilde får tid och möjlighet att belysa sin situation och vara delaktig i hela processen, var därför nödvändigt. En stor del av arbetet hade fokus på att stödja individerna i att hitta hållbara strategier och hjälpmedel för att få livet att fungera på egen hand. Aktiviteterna utmärktes därför även av *empowerment* (egenmakt), vilket är en viktig utgångspunkt för att stärka individer så att de kan ta större ansvar för att kontrollera sina liv.

Vid de första träffarna med individerna kartlades individens olika livsområden och styrkor, svårigheter och problemområden ringades in. Med denna kartläggning som grund genomfördes en planering av åtgärder individuellt anpassad utifrån behov och problematik. Vid träffar med individerna har teamet använt sig av olika metoder, bland annat *visuella* samtal. Det innebär att använda whiteboardtavla och blädderblock för att visualisera det som sagts och belysa det som individen upplever inte fungerar och vad som fungerar i vardagen. I samtalet har det därefter varit viktigt att fokusera på det som fungerar och bygga vidare på det. En god interaktion och positivt samspel är både ett måste och en förutsättning. Verksamheten har präglats av att den som sökt stöd snabbt ska få kontakt och det har inte funnits några krav på diagnos (lågtröskelverksamhet). Teamets verksamhet har varit lokaliserat i en lokal i centrala Örebro. Teamet har även erbjudit individen stora möjligheter att påverka när och var möten med teamet ska ske.

Förutom stöd till individerna gav teamet stöd i bemötande och förhållningssätt till individernas närstående. Teamet byggde även upp en samverkan med kontaktpersoner för de verksamheter som

är inblandade kring målgruppen, som individerna i målgruppen kan vägledas till. Kontaktpersonerna var länken mellan teamet och verksamheterna. Personalgrupper och andra som möter målgruppen tog del av kompetensutvecklingsinsatser. Som stöd till teamets arbete fanns en sk resursgrupp bestående av representanter från berörda brukarorganisationer, Kriminalvården, Försäkringskassan, Anhörigcentrum, Arbetsförmedlingen och liknande verksamheter. Resursgruppens syfte var att komplettera teamet med kompetens och erfarenheter, samt sprida teamets arbete inom respektive verksamhet.

Enligt slutrapport genomfördes 1501 möten med individer som upplever NPF-problematik, varav 180 var unika individer. 843 möten anordnades med närstående, där 131 unika närstående noterats. Teamet utförde även ett brett utbud av stödinsatser (1 397), exempelvis stödsamtal kring rutiner, strategier, ökad diagnoskunskap, planering och stöd kring skola och sysselsättning. Vid tiden för slutrapport hade 138 individärenden och 103 ärenden med närstående avslutats².

1.2.1 Investeringens resultat

Enligt ansökan fanns det 13 målsättningar och två kvantitativa mål som satsningen skulle bidra till att uppnå³. Vid slutrapport konstaterades att satsningen varit lyckad och att insatserna nått den målgrupp som var i behov av stöd⁴. För att kunna utröna om insatsen gett effekt för målgruppens självständighet och därigenom också livskvaliteten samt om målgruppens förutsättningar att leva med och hantera sin problematik förbättrats, mättes individernas psykiska hälsa före och efter insats genom att individerna fyllde i ett frågeformulär, SDQ⁵. Kartläggning som genomfördes inför insats skulle ge en överblick över individens hela livssituation och följdes delvis upp med enkät cirka sex månader efter att individärendet avslutats. Vid tiden för slutrapport hade inte alla 180 individer hunnit avsluta insatsen vilket medförde att alla individer inte heller genomfört den andra SDQ-mätningen eller den uppföljande utredningen. Vid analys av individernas resultat från kartläggning, SDQ-mätningar och uppföljande utredning framgick ett blandat resultat. Det fanns individer som uppskattat sin vardag som enklare och haft en positiv SDQ-progression, medan andra uppskattade sin vardag som bättre men som haft en negativ SDQ-progression, och tvärtom. Sammantaget visade analysen att de individer som tagit del av stödinsatser från teamet uppvisat mest positiv progression avseende *Problem i vardagen*. Enligt SDQ-mätningarna och uppföljande utredningen uppvisade insatsen tydligast positiva resultat för målgruppen 18–20 år och därefter 15–17 år och 21–24 år. Av de 180 individer som teamet arbetat direkt med, hade 45–75 procent visat sig få en förbättrad vardag och kunde därmed hantera sin vardag på ett bättre sätt⁶: En av anledningarna till att individer förenklat sin problematik antogs vara att NP lotsat till nya stödkontakter. Analysen visade att det inte var en stor förändring i antal kontakter utan istället en förflyttning mellan de kommunala kontakterna. I slutrapporten konstaterades ett förbättrat utfall

² Slutrapport sociala investeringar- NP-samverkan, s. 10 (2018)

³ Ansökan NP-samverkan, s 11-12 (2015)

⁴ Slutrapport sociala investeringar- NP-samverkan, s. 41 (2018)

⁵ SDQ: The Strengths and Difficulties Questionnaire. Se vidare fotnot 17

⁶ Slutrapport sociala investering- NP-samverkan, s. 41 (2018)

kring försörjning för nio av individerna, men om individerna hade nått utfallet även utan teamets stöd kunde inte besvaras.

Målsättning om att färre individer inom målgruppen behöver uppsöka och ta del av sjukvårdens insatser kunde inte följas i slutrapporten. Målsättningar om att fler elever på gymnasieskola och årskurs 9 på grundskola ska klara målen i skolan och fler elever som påbörjar respektive fullföljer gymnasieutbildning kunde vid tiden för slutrapport inte redovisas då det inte följts på individnivå.

Satsningen bidrog till att berörda verksamheter fick en ökad kunskap och kompetens om målgruppen. Insatsens eventuella påverkan på om målgruppens möjligheter att ta del av fritids- och kulturaktiviteter ökat var oklart då teamet inte aktivt arbetat med aktiviteter för detta.

Det fanns två kvantitativa mål för satsningen:

- 1) 20 procent av de inom målgruppen som teamet möter och som idag har någon typ av insats från Socialförvaltningen, Förvaltningen för funktionshindrade eller Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen ska klara av att hantera sin situation vid avslutad kontakt med teamet
- 2) 50 procent av de med diagnos Asperger som påbörjar en gymnasieutbildning ska fullfölja den inom fyra år.

Det första kvantitativa målet konstaterades vid slutrapport vara uppnådd då 33 procent av de individer som angett att de har en kommunal insats i den uppföljande utredningen har en osannolik problematik i den andra SDQ-mätningen⁷, vilket är 13 procentenheter över målsättningen på 20 procent. Det andra kvantitativa målet kunde dock inte redovisas då måttet av sekretesskäl inte gick att följa vid slutrapport⁸.

1.3 Implementering

Teamets arbete som lågröskelverksamhet och sammanhållande funktion för individer gentemot andra verksamheter och aktörer har implementerats i ordinarie verksamhet i enlighet med Kommunstyrelsens beslut⁹. Kommunstyrelsen beslutade också att teamet skulle utökas med en resurs och att satsningen skulle utvidgas till en yngre målgrupp. Denna förstärkning med resurs i teamet har dock inte genomförts i verksamheten och arbete med en yngre målgrupp har därför uteblivit.

Den implementerade verksamheten, som heter NP resurs och samverkan (härefter förkortad till NP), fortsätter arbetet gentemot samma målgrupp, ungdomar 15–24 år som upplever att vardagen och övriga livssituationen inte fungerar på grund av neuropsykiatriska svårigheter och funktionsnedsättningar, närstående samt personal i verksamheter som möter ungdomarna och som behöver stöd och konsultation i bemötande och förhållningssätt.

⁷ Slutrapport sociala investering- NP-samverkan, s. 18 (2018)

⁸ Slutrapport sociala investering- NP-samverkan, s. 20 (2018)

⁹ Beslut i Kommunstyrelsen 5 juni 2018, § 142

Som beskrivits tidigare fanns 13 olika målsättningar med den sociala investeringen (se avsnitt 1.2.1). Dessa har renodlats och målet för den implementerade verksamheten är att:

”Öka kunskap och förståelse hos ungdomen själv, närstående och yrkesverksamma kring NPF och att öka ungdomars möjlighet att klara skola/vardag/fritid bättre. Om detta stöd ges, kan framtida utanförskap, individuella misslyckanden och stora samhällskostnader undvikas. Dessutom kan stöd till anhöriga bidra till färre sjukskrivningar och genom kunskapshöjande insatser kan verksamheter som möter målgruppen ge ett bättre bemötande och rätt insatser.”¹⁰

Den största skillnaden i verksamheten mot när den genomfördes som social investering är att det tidigare arbetet att tillsammans med Virginska gymnasiet och Tullängsgymnasiet arbeta fram och utveckla arbetssätt för att stärka elevernas möjligheter till att fullfölja skolgången inte kvarstår. Arbetsterapeuten som tidigare arbetade riktat mot de två gymnasieskolorna är istället en resurs för alla individer som söker stöd hos teamet. Stöd till anhöriga och kunskapshöjande insatser till personal i verksamheter som möter individerna kvarstår. Enligt tidigare rektor på Virginska gymnasiet har därför personalen i NP kunnat fungera som bollplank och rådgivare för personal på gymnasiet och kunnat möta elever individuellt även tiden efter investeringens avslut.

Det är tre heltidstjänster med samma professioner som arbetar i verksamheten, som under investeringens genomförande, men exklusive projektledarresursen. Däremot är hemvisten organisatoriskt för personalen hos Verksamheten för stödjande och förebyggande arbete på Kommunstyrelseförvaltningen. Verksamheten har flyttat till andra lokaler men är fortfarande centralt belägna och lättillgängliga i Örebro centrum.

Teamet arbetar enligt samma metod som tidigare.¹¹ För att ge tydlighet till individ om förväntad insats i antal träffar har verksamheten satt en gräns för antalet individuella träffar till tio stycken. Smärre justeringar i insatser såsom gruppverksamhet har tillkommit. Personalen har samma förhållningssätt om vikten av delaktighet, samt att inge hopp och bygga på det positiva.

De tre komponenter som vid slutrapport beskrevs som avgörande för det utfall som satsningen dittills genererat är aktuella även för den implementerade verksamheten. Verksamheten avser en lågtröskelverksamhet med öppen ingång utan krav på fastställd neuropsykiatrisk diagnos eller remiss. Teamet tar ett helhetsperspektiv över individens livssituation och har ett gemensamt arbetssätt med att kartlägga visuellt i samtal med individerna och närstående. Skapa delaktighet och samspel med individen är fortsatt viktiga ingredienser i teamets arbetssätt.

Verksamheten ser behov av att även kunna erbjuda råd och stöd till äldre ungdomar (unga vuxna upp till 29 år).¹² Enligt slutsats i verksamhetsberättelsen för NP är unga vuxna mer benägna att

¹⁰ NP resurs och samverkan - Verksamhetsberättelse för 2020, s. 6 (2021)

¹¹ NP resurs och samverkan - Verksamhetsberättelse för 2020, s. 5 (2021)

¹² NP resurs och samverkan - Verksamhetsberättelse för 2020, s. 11 (2021)

söka och ta emot hjälp efter att de själva kommit till insikt om behovet. För unga vuxna utan diagnos med stödbehov är utbud av insatser nästan obefintliga. Ytterligare behov som påtalas i verksamhetsberättelsen är att de individer som teamet möter även upplever oro, ångest, depression eller tvång och att det är lång väntan för individerna att få behandling för detta. Det innebär att personal i verksamheten NP även vill kunna ge råd och stöd kring ångest, depression och tvång för att underlätta individernas vardag.

Nuvarande verksamhet följs upp genom verktyget LOKE. Där sparas exempelvis avidentifierade data om antal individer som tagit del av insats samt enkätsvar. Individer som är aktuella för insats från verksamheten fyller i en enkät där individen skattar sin hälsa före insats och vid avslut av insats. Verksamhetsåret 2020 tog 103 individer del av insats varav 57 avslutades. Av de avslutade var 29 tjejer, 27 killar och 1 annan könsidentitet. Motsvarande uppgifter för 2019 är 54 individer, varav alla även avslutades. Av de avslutade var 19 tjejer och 35 killar¹³.

2 Resultat och data

Kapitlet inleds med att presentera utvärderingens datakällor samt en kortfattad diskussion kring styrkor och svagheter med datamaterialet. Därefter genomförs en nulägesanalys av de individer som omfattas av utvärderingen och slutligen presenteras resultat från enkätundersökningen med tillhörande kommentarer.

Detta kapitel och nästkommande tar avstamp i slutrapporteringen och som framgår av slutrapporten, och som redan nämnts, deltog 180 individer i satsningen, varav 138 individer hade vid tiden för slutrapporten också avslutat sitt deltagande. Av dessa bedömdes 45–75 procent ha fått en förenklad vardag¹⁴. Av slutsatserna framgår vidare att den första kvantitativa målsättningen uppnåddes (med 33 procent) medan den andra inte kunde besvaras. Denna utvärdering gör ett försök att besvara kvantitativ målsättning två, dock med en något annan ansats.

För att stärka den interna validiteten och för att kunna uttala sig om orsak-verkan samband och således dra kausala slutsatser krävs att det finns en kontrollgrupp som insatsgruppen kan jämföras med. Kontrollgruppen kan då bidra till att mildra isoleringsproblematik, vilket också stärker den interna validiteten. Om inga systematiska skillnader föreligger mellan den grupp individer som tar del av insatser och kontrollgruppen kan det motiveras att förändringen som observeras i analyserad utfallsvariabel beror på deltagandet. Den sociala investeringen NP saknar emellertid en kontrollgrupp att jämföras med. Innan verksamheten skapades fanns inga motsvarande insatser som målgruppen kunde ta del av. På så vis ansågs målgruppen ny inom kommunen och därmed är jämförelsealternativet status quo.

Denna utvärdering avgränsas därmed till att framförallt analysera satsningens måluppfyllelse avseende uppnådd gymnasieexamen. Det innebär att andra utfall, målsättningar etc bortses från.

¹³ Enligt uppgift från teamet för NP resurs och samverkan.

¹⁴ Se vidare resultat från korstabeller sid 16, slutrapport

Givetvis har förbättrade förutsättningar att hantera sin problematik och att fler elever som tillhör målgruppen söker till och påbörjar en gymnasieutbildning ett värde i sig men i denna utvärdering antas det primära långsiktiga målet med satsningen vara att individen, via en förenklad vardag, i slutändan ska nå en gymnasieexamen och slutligen den nytta som en examen medför.

2.1 Data

Inledningsvis presenteras källorna som tillhandahållit den data som rapporten använt. Vidare följer en presentation av deskriptiv statistik. Avsnittet avslutas med en kritisk diskussion beträffande datamaterialets svagheter och styrkor.

2.1.1 Datakällor

Den data som ligger till grund för analysen kommer från kommunens statistikdatabas, verksamhet Gymnasieutbildning samt från en enkätundersökning¹⁵ som genomförts. Utöver de 138 individärenden som avslutats vid tidpunkten för slutrapportering har 24 individer avslutat sitt deltagande mellan perioden efter slutrapportering och implementering av satsningen i ordinarie drift. Av dessa har 14 individer uppfyllt kriterierna för att ingå i denna utvärdering¹⁶. Totalt har 44 individer identifierats uppnå den kortsiktiga målsättningen med satsningen, dvs en förenklad vardag definierat som positiv progression (minskad problematik) i SDQ¹⁷ delskalan *Problem i vardagen*.¹⁸ Sammantaget har 92 individer avslutat sitt deltagande och genomfört en andra SDQ mätning. Som redan påpekats avgränsas därmed denna analys till dessa individer (se också antaganden med tillhörande kommentar i avsnitt 3.2 *Lönsambetsbedömning*).

Statistiken som kommer från kommunens statistikdatabas avser antalet elever som gått på Samhällsvetenskapliga programmet inriktning SAHA¹⁹ under tidsperioden 2014–2020 och som tagit en gymnasieexamen inom fyra år. Enkätundersökningen bygger på tvärsnittsdata och skickades ut till de individer som deltagit i satsningen och som identifierats haft en positiv förändring i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Enkätundersökningen genomfördes under mars 2021.

¹⁵ Se Bilaga 2 för enkät.

¹⁶ Av dessa 24 individer saknas data för fyra individer

¹⁷ SDQ: The Strengths and Difficulties Questionnaire. SDQ är ett frågeformulär som består av två delar. Den första delen, bestående av 25 frågor, resulterar i följande fem olika delskalor: *Emotionella symptom*, *Uppförande problem*, *Hyperaktivitet*, *Kamratproblem* och *Prosocialt beteende*. Dessa fyra delskalor summerar sedan till en total svårighetspoäng. Andra delen av mätinstrumentet beskriver problematik i vardagen. I denna del besvaras exempelvis hur länge svårigheterna funnits, om de belastar andra individer samt om problematiken förorsakar individen lidande. Den sistnämnda delen fungerar som mått på om individen uppnått satsningens målsättning. Det är emellertid svårt att uttala sig om att det är just insatsen som isolerat föranlett eventuella förändringar i SDQ-mätningarna, utan det kan bero av andra kontextuella och individuella faktorer.

¹⁸ Med positiv progression avses att individen förändrat svårighetsgraden av problematik till en lägre grad, tex från möjlig till osannolik problematik i SDQ mätinstrumentet.

¹⁹ Följande benämning används också *Samhällsvetenskapliga programmet för dig med högfungerande autism*.

Enkäten skickades ut till 33 individer²⁰, 21 av dessa erhöll sedan en påminnelse. Totalt inkom 18 svar vilket ger en svarsfrekvens på 55 procent men ett totalt bortfall på 59 procent²¹. Enkäten var frivillig.

2.1.2 Deskriptiv statistik

Nedan presenteras deskriptiv statistik över det urval som följs i denna utvärdering. Tabellen presenterar dels det totala urvalet, dels de individer som besvarat enkäten och som ligger till grund för resultat, analys och slutsatser. Datan redogör för uppgifter *vid start av insatsen*. I resultatavsnittet redogörs för en nulägesanalys av individerna med tillhörande kommentarer.

Tabell 1. Deskriptiv statistik

	Antal individer i urvalet	-varav besvarat enkät
Totalt antal individer	44	18
Pojkar	26	9
Flickor	18	8
Annan	-	1
Ålder		
I åldersspannet 15–17 år	17	6
I åldersspannet 18–20 år	18	10
I åldersspannet 21–24 år	9	2
Försörjning vid start av insats		
Studiemedel	24	10
Lön från arbete	6	3
Försörjningsstöd	3	1
Aktivitetsersättning	2	1
Saknar försörjning	4	1
Uppgifter saknas angående försörjning	5	2
Problematik SDQ delskalan		
Problem i vardagen vid start av insats		
Möjlig problematik	7	1
Trolig problematik	37	17
Kommunal stödinsats vid start av insats	11	3

²⁰ Innebär ett bortfall på tio individer vars uppgifter inte fanns sparade.

²¹ Urval: 44. Inkomna svar: 18.

Som framgår av Tabell 1 har 18 av 44 individer besvarat enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 41 procent. Som dock framgår ovan saknades kontaktuppgifter till 11 individer varpå 33 individer erhöll en enkät. Det ger en högre svarsfrekvens (55 procent) men också ett större bortfall. Fördelningen mellan könen är jämn men utöver det syns en spridning i svaren bland respondenterna. Majoriteten som besvarat enkäten ligger i åldersspannet 18–21 år vid start av insats, har studiemedel som försörjning och uppgett trolig problematik i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Tre individer som vid start av insats haft en kommunal stödinsats har besvarat enkäten. Sammantaget visar den deskriptiva statistiken på en spridning i urvalet, även om bortfallet är stort. Variationen i urvalet ökar därmed tillförlitligheten i svaren då risken för snedvridna svar minskar om det finns en spridning bland respondenterna.

2.1.3 Svagheter och styrkor med datamaterialet

Syftet med denna rapport är att följa de individer som deltog i satsningen och som bedöms ha uppnått satsningens kortsiktiga målsättning. Det medför att det urval som följs i denna analys är en begränsad, snäv grupp. En urvalsgrupp som består av väldigt få individer medför givetvis en del utmaningar, såväl metodologiska som rent datamässiga. För att kunna dra tillförlitliga slutsatser är det viktigt att urvalet är representativt målpopulationen. Med anledning av att målgruppen är så avgränsad har en avvägning gjorts mellan att maximera chansen att få in så många svar som möjligt kontra att genomföra ett sannolikhetsurval. Sammantaget gjordes bedömningen att det saknades förutsättningar för att utföra en statistiskt korrekt obunden slumpmässig urvalsundersökning och att nyttan med att få in så många svar som möjligt ändå överväger. Detta kan emellertid påverka de observerade sambanden, reliabiliteten samt generaliserbarheten vilket bör beaktas vid tolkningen av resultatet.

Den stora nackdelen med användningen av tvärsnittsdata istället för paneldata är att möjligheten att följa individerna över tid försvinner. Det innebär att vi inte vet var individen befann sig vid andra tidpunkter. Följaktligen är en konsekvens av enkätundersökningens tvärsnittskaraktär att tidsvariationer inte observeras. Det framgår således inte hur bestående det observerade utfallet varit och därmed inte heller hur länge en individ befinner sig i respektive stadium.

När det gäller enkätundersökningar finns ytterligare problematik att beakta. Problematiken med bortfall är generell ett problem vid denna typ av undersökningar och, som framgår ovan, inte minst för denna rapport. En låg svarsfrekvens kan dels leda till att slumpen påverkar resultatet och därmed att önskad precision inte blir uppfylld, dels till låg trovärdighet^{22 23}. Implikationerna från bortfall går delvis att skydda sig mot om studien från början använder sig av ett stort urval. I detta fall är urvalet oerhört begränsat men försök till att hantera och mildra risken för en alldeles för låg svarsfrekvens görs som nämnt genom att skicka enkäten till samtliga aktuella individer. När det gäller just bortfallsproblematik bör det också nämnas att problematiken förstärks då bortfallet sannolikt inte är slumpmässigt. För att mildra bortfallsproblematiken har enkäten utformats för att vara lätt att förstå med ett begränsat antal frågor. För att undvika att urvalet enbart består av de

²² Dahmström, Karin. 2011. *Från datainsamling till rapport -att göra en statistisk undersökning*. 5. Uppl. Studentlitteratur

²³ Svarsfrekvensen för enkäter hamnar generellt på omkring 50 procent. Christensen, Lars., Engdahl, Nina., Gräas, Karin och Haglund, Lars. 2010. *Marknadsundersökning: en handbok*. 3. [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

individer som svarat snabbt har en påminnelse skickats ut, likaså har enkäter som kommit i retur skickats ut igen.

Sammantaget finns vid enkätundersökningar alltid en risk för mätfel, såväl slumpmässiga som systematiska²⁴ med snedvridna svar och bias som konsekvens. Frivilliga enkäter innebär dessutom att individen har rätt att avstå från att svara och att det urval som faktiskt svarar därmed kan bli snedvridet. Med en svarsfrekvens på 55 procent bedöms trovärdigheten i datan ändå vara relativt god även om den kan vara snedvriden. Av den anledningen beaktas nämnda svagheter vid tolkning av resultatet. Dock visar resultatet att samtliga konstruerade grupper²⁵ haft deltagare som besvarat enkäten, vilket till viss del kan indikera att urvalet är representativt. Fastän tillförlitligheten kan anses relativt god är insatserna i hög grad kontextberoende vilket återigen påverkar resultatens generaliserbarhet negativt och således försvagar den externa validiteten.

2.2 Nulägesanalys

Syftet med denna rapport är som redan nämnt att följa de individer som deltog i satsningen och som bedöms ha uppnått satsningens kortsiktiga målsättning. Det medför att det urval som följs i denna analys är en begränsad, specifik grupp. Grundkriteriet för att ingå i den uppföljande utvärderingen är att individen uppvisat en förenklad vardag mätt som positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Därefter har fem grupper skapats där individerna beroende på deras utfall vid satsningens slut grupperats²⁶. De grupper som skapats är följande:

Grupp 1: består av individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men har ej krav på att individen vid avslut av insats inte ska ha någon problematik. Därtill är kriteriet att individen ska haft en kommunal stödinsats vid start av insats. *Grupp 1 inkluderar de individer som ingick i den första kvantitativa målsättningen men tillåter alltså för möjlig eller trolig problematik vid den uppföljande SDQ mätningen.*²⁷

Grupp 2: består av individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men har vid avslut av insats fortfarande möjlig eller trolig problematik.

Grupp 3: består av individer med så pass positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* att de uppgett osannolik problematik vid avslut av insats.

Grupp 4: består av individer som haft positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*, men inget krav på att inget problem föreligger vid avslut av insats. Därtill ska individen ha angett i den uppföljande utredningen att vardagen upplevs förenklad.

²⁴ Till exempel selektionsbias och felklassificering. Selektionsbias kan uppstå om de individer som valts ut för mätning har andra egenskaper än de individer som inte ingår i mätningen. Felklassificering kan uppstå vid enkätundersökningar om frågorna tolkas olika av respondenterna.

²⁵ Se vidare avsnitt 2.2 *Nulägesanalys*.

²⁶ Se vidare Tabell B1 i Bilaga 3, för antal individer per grupp.

²⁷ Antalet individer som hade en kommunal stödinsats vid start av insats och osannolik problematik i SDQ delskalan *Problem i vardagen* vid den uppföljande mätningen är två. Till följd därav analyseras dessa individer tillsammans med de individer som haft en kommunal stödinsats vid start av insats men nödvändigtvis inte osannolik problematik vid den uppföljande SDQ mätningen.

Grupp 4a: består av individer med så pass positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* att de uppgett osannolik problematik vid avslut av insats. Därtill ska individen ha angett i den uppföljande utredningen att vardagen upplevs förenklad.

Notera att grupp 2 och grupp 3 utgör samtliga individer i den uppföljande utvärderingen. En individ kan således ingå i flera grupper. De olika grupperingarna möjliggör att de observerade resultaten kan betingas på olika faktorer och därmed att potentiella samband, risk- och skyddsfaktorer kan urskiljas enklare. Kommande analyser sker därmed på såväl totalnivå som gruppnivå.

Med utgångspunkt i de konstruerade grupperna har följande hypoteser formulerats:

H_0 : *Det föreligger ingen skillnad i långsiktig måluppfyllelse avseende långsiktig övergripande målsättning på gruppnivå.*

H_1 : *Av samtliga grupper har grupp 4a uppnått långsiktig övergripande målsättning i störst utsträckning, därefter grupp 4 och sedan grupp 3.*

2.3 Resultat från enkätundersökning

I detta avsnitt presenteras resultat från enkätundersökningen med tillhörande kommentarer. Resultatet presenteras dels på totalnivå, dels på gruppnivå. Resultaten fokuserar framförallt på frågor rörande satsningens långsiktiga övergripande målsättning. Den övergripande målsättningen med satsningen som följs i denna utvärdering är följande²⁸:

- ❖ Fler elever som tillhör målgruppen fullföljer sin gymnasieutbildning med en gymnasieexamen.

Med anledning av att majoriteten av de individer som tog del av insatser tillhörde en äldre målgrupp kommer också sysselsättning i form av arbete, daglig-/dagverksamhet, praktik och arbetsmarknadsåtgärd att utvärderas som långsiktig övergripande målsättning i analysen. För att testa hur robusta resultaten är för variationer i vad som definieras som lyckad sysselsättning genomförs en känslighetsanalys. Följande definitioner görs:

Lyckad sysselsättning definition 1: Inkluderar studier vid högskola eller universitet samt arbete. Bortrensats för individer som vid mättillfället fortfarande läser gymnasieämnen.

Lyckad sysselsättning definition 2: Inkluderar studier vid högskola eller universitet, arbete, praktik, daglig-/dagverksamhet och arbetsmarknadsåtgärd. Bortrensats för individer som vid mättillfället fortfarande läser gymnasieämnen.

Av de 92 individer som genomfört två SDQ mätningar har drygt 48 procent uppnått en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Det är därför viktigt att genomgående ha i åtanke att den grupp som studeras i denna uppföljning är en liten specifik grupp och att inga resultat därmed är generaliserbara till en större population. *Därtill är det av vikt att vara medveten om att*

²⁸ Egen tolkning av satsningens delmål, förväntade effekter etc. **Det är denna övergripande målsättning som hypotesprövningen avser.**

majoriteten av de resultat som presenteras i denna rapport avser utfallet hos de individer som besvarat enkäten vilket motsvarar drygt 20 procent av samtliga 92 deltagare som är aktuella för analysen. Om dessa utfall relateras till samtliga deltagare i satsningen (92 respektive 180) ändras givetvis de observerade utfallen markant.²⁹

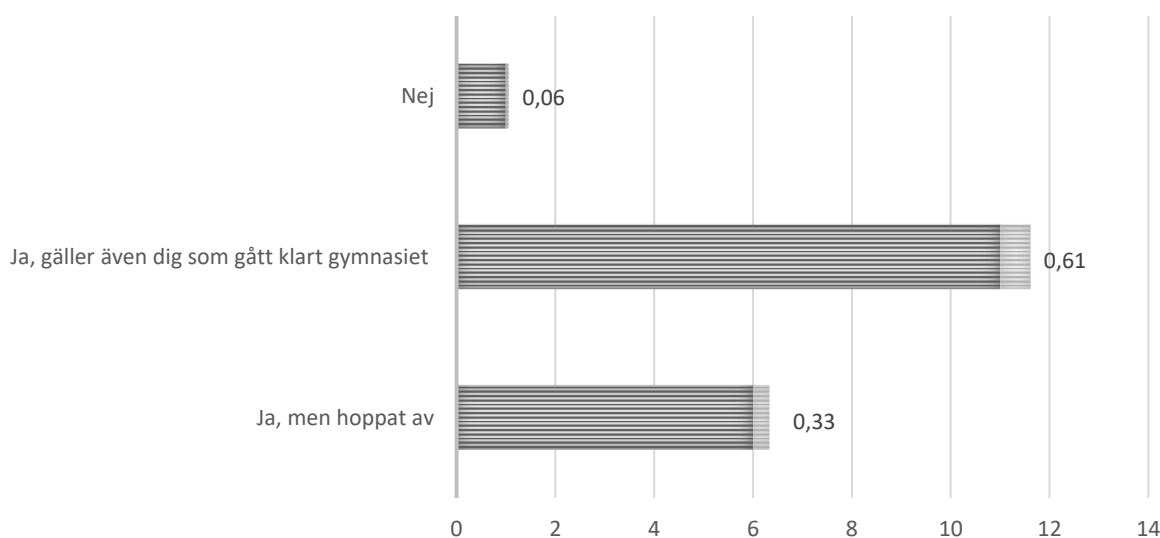
Resultaten presenteras i såväl diagram som tabellform, samt i antal och andel. En del resultat presenteras enbart i textform. Ett fåtal frågor i enkätundersökningen möjliggjorde för respondenten att kryssa i flera svar. För dessa frågor särredovisas inte samtliga kombinationer i följande avsnitt utan en individ som angett flera svar ingår således i flera utfall. Konsekvensen är att summan av presenterade andelar inte uppgår till ett. För att det inte ska vara möjligt att identifiera någon av deltagarna presenteras datan *inte* uppdelat på kön.

2.3.1 Resultat på totalnivå

Resultaten som presenteras i detta avsnitt avser samtliga individer som besvarat enkätundersökningen och redovisas utifrån de frågor som ställts. Eftersom denna utvärderingsrapport har som syfte att besvara om satsningen uppnått dess långsiktiga övergripande målsättning liksom att utvärdera satsningens medelfristiga effekter är det framförallt resultat kopplat till dessa faktorer som presenteras. Resultaten analyseras därefter vidare i avsnitt 2.3.8 *Analys med tillhörande känslighetsanalys* samt i Kapitel 4.

Notera sålunda att resultaten i detta avsnitt redovisas på *totalnivå* och avser individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. För att urskilja mönster, risk -och skyddsfaktorer betingas därefter resultatet på ett antal faktorer. I avsnitten 2.3.2–2.3.7 presenteras resultaten på *gruppnivå*, vilket möjliggör för fler parametrar att förklara det observerade resultatet, allt annat lika.

Diagram 1. Har du börjat gymnasiet? [antal samt andel]

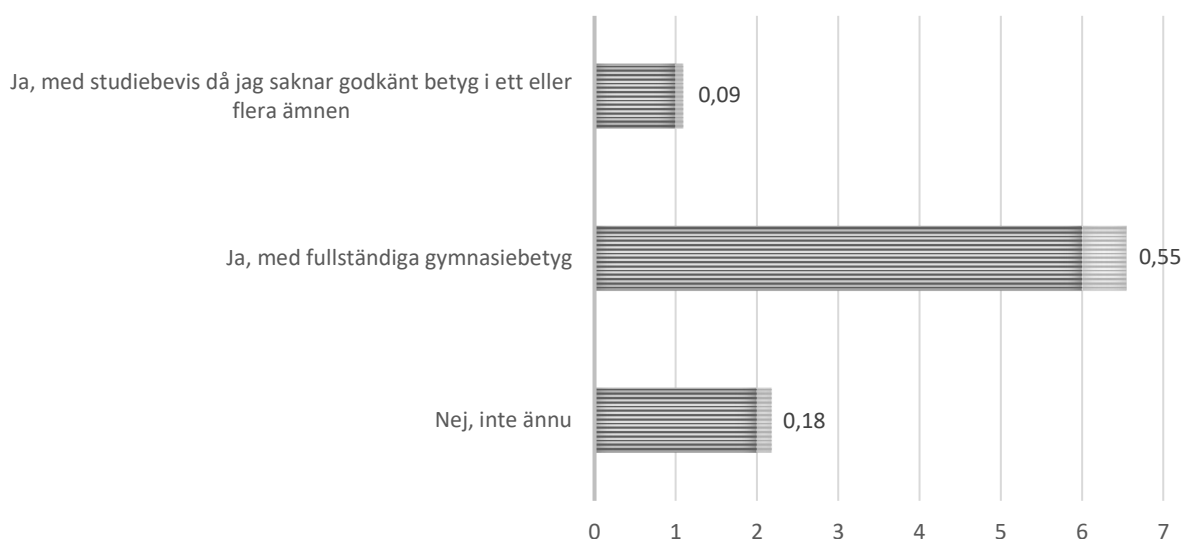

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor.

²⁹ Om antalet individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* sätts i relation till det totala antalet deltagare (180) är motsvarande siffra 23 procent. Denna siffra innehåller dock en del osäkerheter, samt ett implicit antagande att ingen av de resterande 88 individerna haft en positiv progression, vilket inte är ett helt rimligt antagande. Det är dock viktigt att läsaren är medveten att användandet av 92 individer i beräkningarna medför att representativiteten hos dessa individer kan ifrågasättas.

Som framgår av Diagram 1 har majoriteten, 61 procent, av de svarande påbörjat gymnasiestudier. Dock visar resultatet att 33 procent påbörjat gymnasiestudier men hoppat av. Av Diagram 2 framgår vidare att av de individer som påbörjat gymnasiestudier har 55 procent fullföljt sina gymnasiestudier med fullständiga betyg under tiden eller efter deltagande i NP, 18 procent har ännu inte tagit examen men studerar fortfarande samt nio procent har gått ut gymnasieskolan med studiebevis. Av samtliga individer i urvalsgruppen har 50 procent tagit en gymnasieexamen³⁰. Dock har två individer tagit sin gymnasieexamen innan deltagande i verksamheten, vilket innebär att för dessa är uppnådd gymnasieexamen inte ett resultat av deltagandet. Det innebär att 43 procent av respondenterna tagit en gymnasieexamen antingen under eller efter deltagande i NP, motsvarande tio procent av samtliga 92 deltagare.^{31 32} Givet de antaganden som görs inom ramen för denna utvärdering (se vidare antaganden med tillhörande kommentar i avsnitt 3.2 *Lönsambetsbedömning*) uppgår emellertid andelen individer som uppnått en gymnasieexamen till 24 procent. Diagram 3 presenterar från vilket program individerna tagit sin examen.

Diagram 2. Har du tagit Gymnasieexamen? Givet att du påbörjat gymnasiestudier. [antal samt andel]

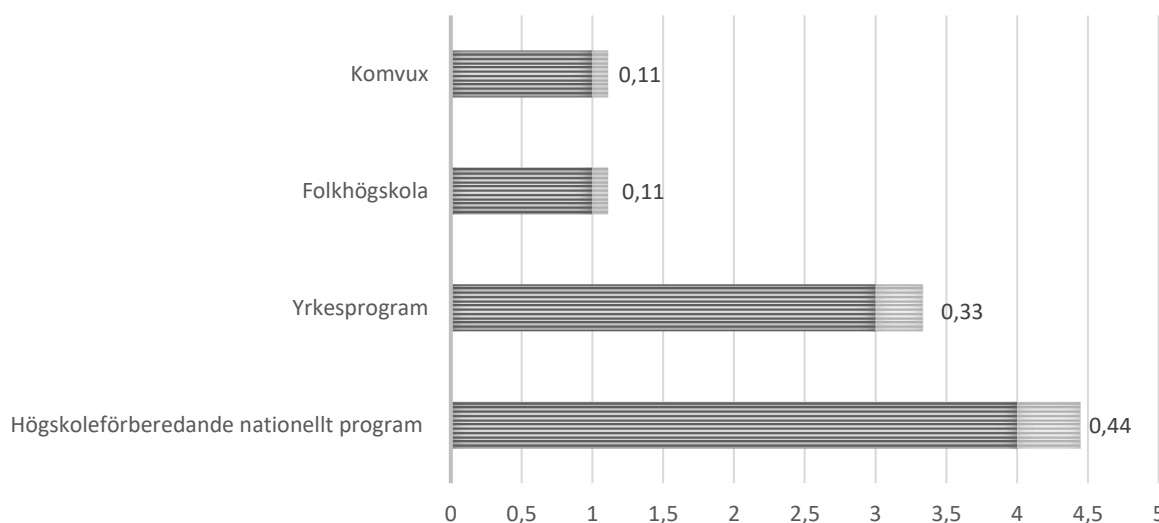
Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Summan av andelarna summeras ej till ett då samtliga alternativ inte finns med i diagrammet.

³⁰ Bortrensat för de individer som fortfarande studerar gymnasieämnen.

³¹ Bortrensat för de individer som fortfarande studerar gymnasieämnen samt de individer som redan tagit en gymnasieexamen vid start av insats.

³² Motsvarande fem procent relativt 180 deltagare.

Diagram 3. Vilket gymnasieprogram har du examen från? [antal samt andel]

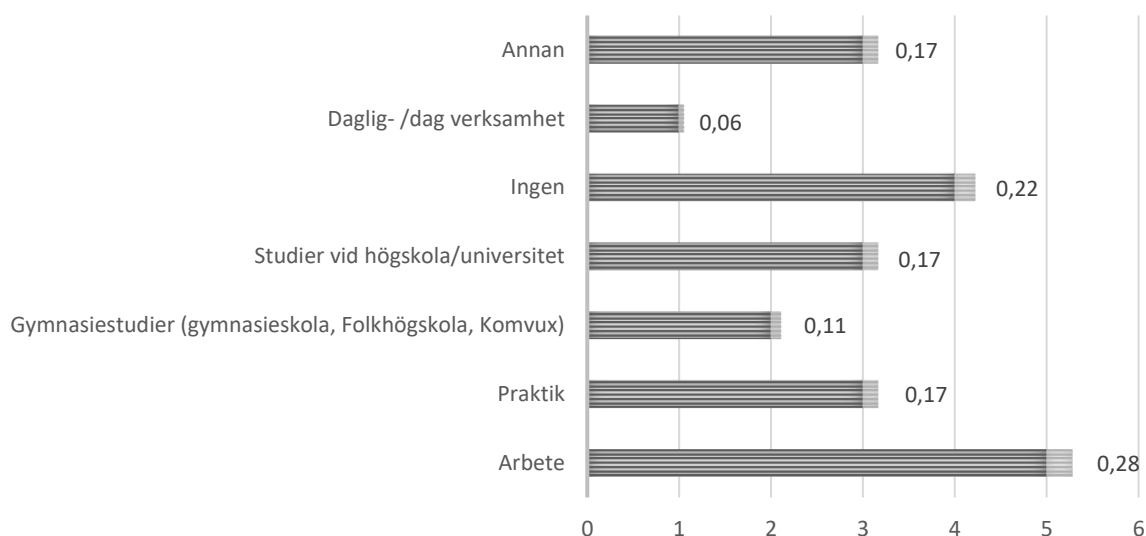
Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor.

Majoriteten av individerna har tagit sin examen från ett högskoleförberedande nationellt program. Resultatet skiljer sig dock marginellt från andelen som tagit sin examen från ett yrkesprogram. Ett fåtal individer har fullföljt sin utbildning via andra alternativ, såsom Komvux samt Folkhögskola.

Av analyserad data framgår att genomsnittlig tid i insats bland de individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* är 10,4 månader, där min -respektive maximum hamnar inom intervallet [2,9 – 25,2] månader. Givet att individen tagit en gymnasieexamen uppgår genomsnittstiden till 9,5 månad med ett intervall inom [3,3- 25,2] månader, allt annat lika. Bortrensad för min-respektive maximum uppgår genomsnittstiden till 7,9 månader.³³ Motsvarande siffra för de individer som inte tagit en examen är 9,8 månader. Resultatet tyder på att tid i insats inte är avgörande för om individen uppnått en gymnasieexamen. Snarare visar resultatet att de individer som inte tagit en examen haft längre genomsnittstid, om än marginellt, i insats. Det kan dock tyda på att dessa individer haft svårare problematik initialt vilket i sin tur också kan förklara varför dessa inte uppnått en examen.

³³ Bortrensad för de individer som tagit en gymnasieexamen *innan* deltagande i insats är genomsnittstiden 11 månader.

Diagram 4. Vilken är din nuvarande sysselsättning? [antal samt andel]

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Notera att respondenten har kunnat kryssa i fler svarsalternativ vilket medför att andelarna inte summeras till ett.

Diagram 4 presenterar respondenternas svar på frågan vilken deras nuvarande sysselsättning³⁴ är. Resultatet visar på en spridning där flest individer angett arbete som sysselsättning, dock tätt följt av studier på högre nivå. Ett framträdande resultat är att 22 procent uppgett att de inte har någon sysselsättning i dagsläget. Det ska betonas att respondenten haft möjlighet att ange flera svarsalternativ och därför summeras inte andelarna till ett. Med utgångspunkt i de olika definitionerna av ”lyckad sysselsättning” efter deltagande i verksamheten hamnar denna siffra inom intervallet [44 – 75] procent. Givet att individen tagit en gymnasieexamen hamnar motsvarande siffra inom intervallet [50 – 88] procent. Således tyder resultatet på att givet att individen tagit en gymnasieexamen, allt annat lika, uppnås ett bättre utfall avseende nuvarande sysselsättning, oavsett vilken definition som antas. Sammantaget innebär ovan resultat att 8-13 procent av samtliga 92 deltagare uppnått satsningens andra långsiktiga målsättning³⁵. Givet de antaganden som görs inom ramen för denna utvärdering (se vidare antaganden med tillhörande kommentar i avsnitt 3.2 *Lönsambetsbedömning*) hamnar emellertid andelen individer som uppnått en meningsfull sysselsättning inom intervallet [20–34] procent.

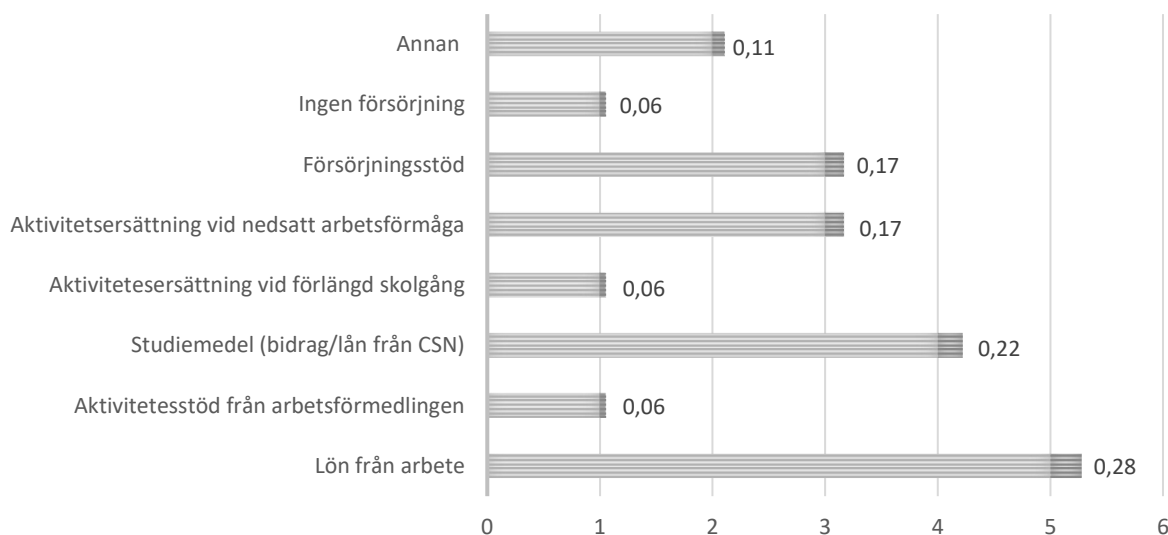
Som diskuterats tidigare finns en del nackdelar med tvärsnittsdata. I denna kontext blir det tydligt att enkätundersökningen enbart fångar en ögonblicksbild. Det innebär att det finns en sannolikhet att det resultat som presenteras ovan hade varit annorlunda vid ett annat mättillfälle. Konsekvensen av den statistiska bild som studeras är att en individ som haft ett arbete tidigare men i dagsläget av

³⁴ Notera att av enkätundersökningen framgår inte i vilken omfattning respondenten arbetar, studerar etc. Det innebär att en individ som svarat exempelvis arbete som sysselsättning inte nödvändigtvis är anställd på heltid.

³⁵ Motsvarande 4–7 procent av samtliga 180 deltagare.

olika anledningar³⁶ står utan, hamnar i kategorin ingen sysselsättning. Sammanfattningsvis ger därmed tvärsnittsdatan inte hela bilden.³⁷ Diagram 5 presenterar vilken försörjning individerna har vid tiden för denna utvärdering, där flera svarsalternativ varit möjligt.

Diagram 5. Vilken är din nuvarande försörjning? [antal och andel]

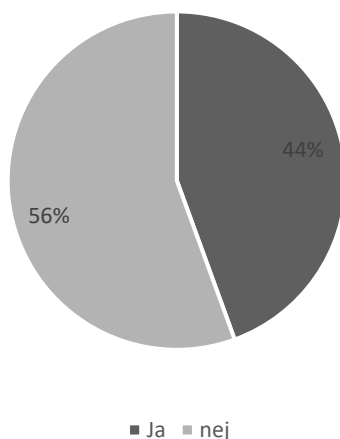
Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Notera att respondenten har kunnat kryssa i fler svarsalternativ vilket medför att andelarna inte summeras till ett.

Av Diagram 5 framgår att majoriteten av individerna uppgett lön från arbete som nuvarande försörjning. Därefter är studiemedel den vanligaste försörjningen. Resultatet är inte förvånande utan korresponderar med individens svar angående nuvarande sysselsättning.

³⁶ En av dessa anledningar kan vara den rådande Coronapandemin som resulterat i hög ungdomsarbetslöshet, Regeringen (2021). [Uppdrag till Arbetsförmedlingen om jobb för ungdomar - Regeringen.se](#). (Hämtad: 2021-04-14) Arbetsförmedlingen (2021). [Arbetsmarknadsprognos 2020–2021 - Arbetsförmedlingen \(arbetsformedlingen.se\)](#) (Hämtad: 2021-04-14)

³⁷ Till exempel visar enkätundersökningen att det finns individer som tidigare haft timanställning men som vid mättillfället inte längre deltar i arbetsmarknaden. Dock kan detta tyda på att det finns arbetsförmåga även om det inte framgår av den data som presenteras.

Diagram 6. Har du en stödinsats idag. [andel]

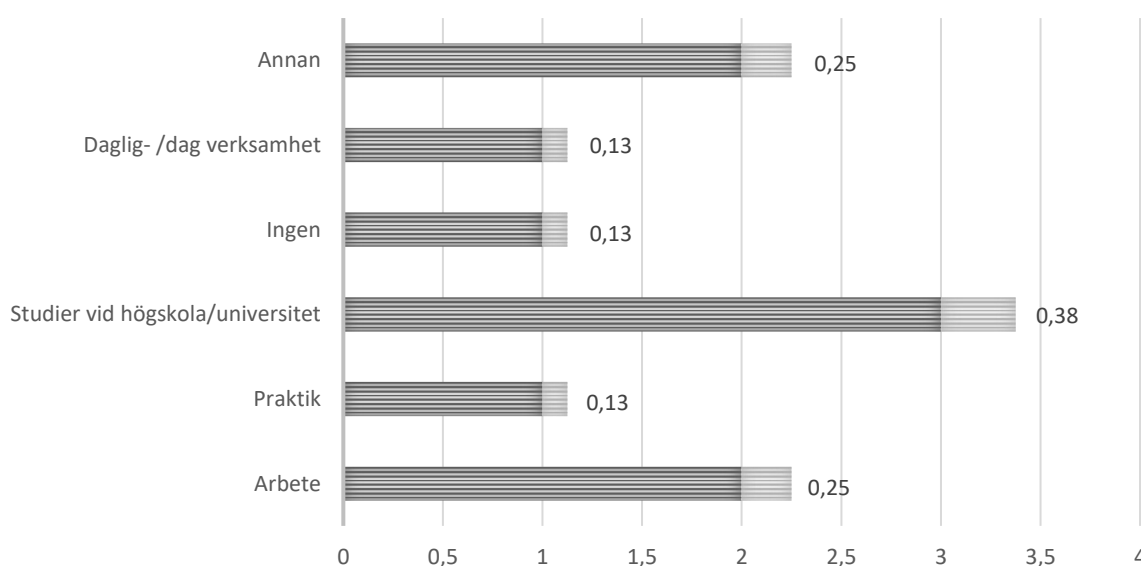

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga svarsalternativ.

Resultatet från enkätundersökningen visar vidare att 44 procent av respondenterna i dagsläget har en stödinsats. Av dessa har 25 procent en kommunal stödinsats. Vidare framgår av resultatet att av dessa 44 procent hade 62,5 procent ingen stödinsats vid start av deltagande i NP. Majoriteten av individerna har, i likhet med vad som konstaterades inför start av insats, i dagsläget en stödinsats via psykiatrin.

För att få en djupare förståelse av vilka faktorer som finns bakom de resultat som presenteras och för att urskilja potentiella mönster analyseras gruppen som tagit respektive inte tagit en gymnasieexamen närmare, likaså de individer som uppgett att de inte har någon sysselsättning i dagsläget. Analysen gör ett försök till att identifiera riskfaktorer såväl som skyddsfaktorer. Med anledning av urvalets storlek betonas att de resultat och de mönster som presenteras inte är kausala orsakssamband och inte heller generaliserbara till den stora populationen.

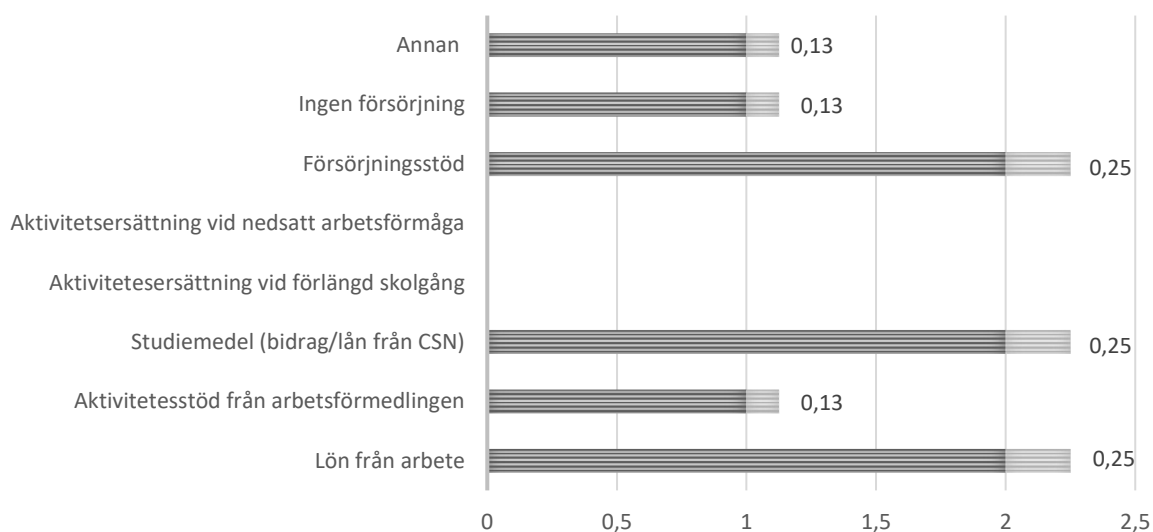
Diagram 7. Vilken är din nuvarande sysselsättning. Betingat på gymnasieexamen. [antal samt andel]

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Notera att respondenten har kunnat kryssa i fler svarsalternativ vilket medför att andelarna inte summeras till ett.

Diagram 7 visar på en spridning bland svaren hos de individer som tagit en gymnasieexamen. Majoriteten, 38 procent, av de individer som tagit en gymnasieexamen studerar i dagsläget vid högskola eller universitet medan 25 procent arbetar i någon grad. För 13 procent har en gymnasieexamen inte varit en garant för sysselsättning. Av de individer som tagit en gymnasieexamen uppger 25 procent att de har flera sysselsättningar. Även om det till synes framstår som att majoriteten av individerna, givet att de tagit en gymnasieexamen, uppnått en lyckad sysselsättning i termer av arbete eller studier på högre nivå är det också viktigt att belysa att andelen individer som uppgett någon av de andra angivna sysselsättningarna är i motsvarande storleksordning som andelen som uppgett arbete eller studier.

Diagram 8. Vilken är din nuvarande försörjning. Betingat på gymnasieexamen. [antal samt andel]

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Notera att respondenten har kunnat kryssa i fler svarsalternativ vilket medför att andelarna inte summeras till ett.

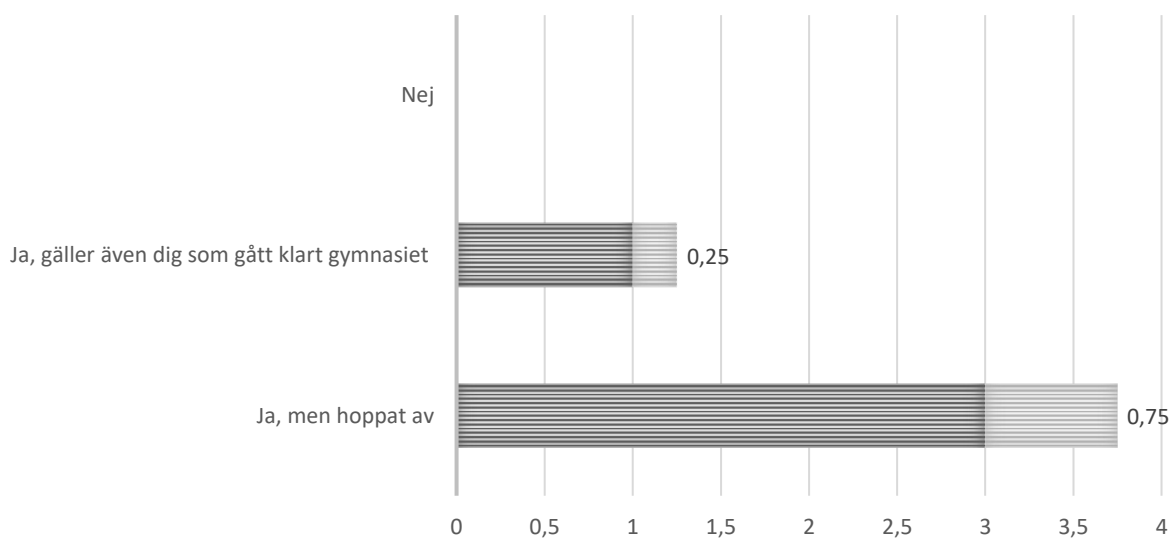
Givet att individen tagit en gymnasieexamen framgår av Diagram 8 en stor spridning i försörjningsform bland respondenterna, även om observerad variation är mindre jämfört med hela gruppen. Av tabellen framgår särskilt två oväntade resultat. Sett ur det kommunalekonomiska perspektivet uppbär en fjärdedel av individerna försörjningsstöd vilket innebär åtta procentenheter högre jämfört med hela gruppen. Ett ytterligare oväntat resultat är att av de individer som tagit en gymnasieexamen har 13 procent angett ingen försörjning, vilket är sju procentenheter högre jämfört med hela gruppen. Vid en första anblick kan resultatet tolkas negativt. Men det bör påpekas att det rör sig om ett fåtal individer. Vad gäller försörjningsstöd avser det två individer medan det senare avser en individ. Vid närmare analys visar det sig att denna individ studerar på högskola eller universitet. Anledningen bakom varför individen inte uppbär studiemedel framgår dock inte av datan.

Ett ytterligare resultat, som dock får tolkas mycket positivt, är att av de individer som tagit gymnasieexamen, allt annat lika, är det framförallt lön från arbete och/eller studiemedel som är den primära försörjningen. Därtill är ett resultat att ingen av de individer som tagit en gymnasieexamen uppbär aktivitetesstöd vid nedsatt arbetsförmåga.

Av de individer som inte uppnått en gymnasieexamen visar resultatet att drygt 38 procent inte har en sysselsättning i dagsläget. En konsekvens att att individerna inte uppnått en gymnasieexamen är givetvis att ingen i dagsläget heller studerar på högre nivå. Majoriteten av individerna erhåller sin försörjning via statliga myndigheter, framförallt via aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga. Den främsta skillnaden mellan de individer med en gymnasieexamen jämfört med de utan är således att andelen individer som inte har någon sysselsättning i dagsläget samt erhåller sin försörjning via någon form av aktivitetsersättning är högre bland de utan examen samtidigt som andelen som studerar vid universitet eller högskola av enkla skäl är obefintlig bland dessa individer. Vid en jämförelse grupperna emellan framkommer därmed tydliga mönster att en gymnasieexamen är en garant för framtida sysselsättning.

Vid en jämförelse med de individer som uppgett att de i dagsläget inte har någon sysselsättning framgår alltså vikten av en gymnasieexamen för framtida sysselsättning. Som framgår av Diagram 9 respektive 10 har 75 procent av individerna utan sysselsättning hoppat av gymnasieskolan och därmed inte heller uppnått en examen. Återigen är det viktigt att betona att det rör sig om ett mycket litet urval individer. Diagram 11 jämför sysselsättning bland individer med respektive utan gymnasieexamen, samt totala gruppen.

Diagram 9. Har du börjat gymnasiet. Betingat på de individer som angett ingen sysselsättning i dagsläget. [antal och andel]

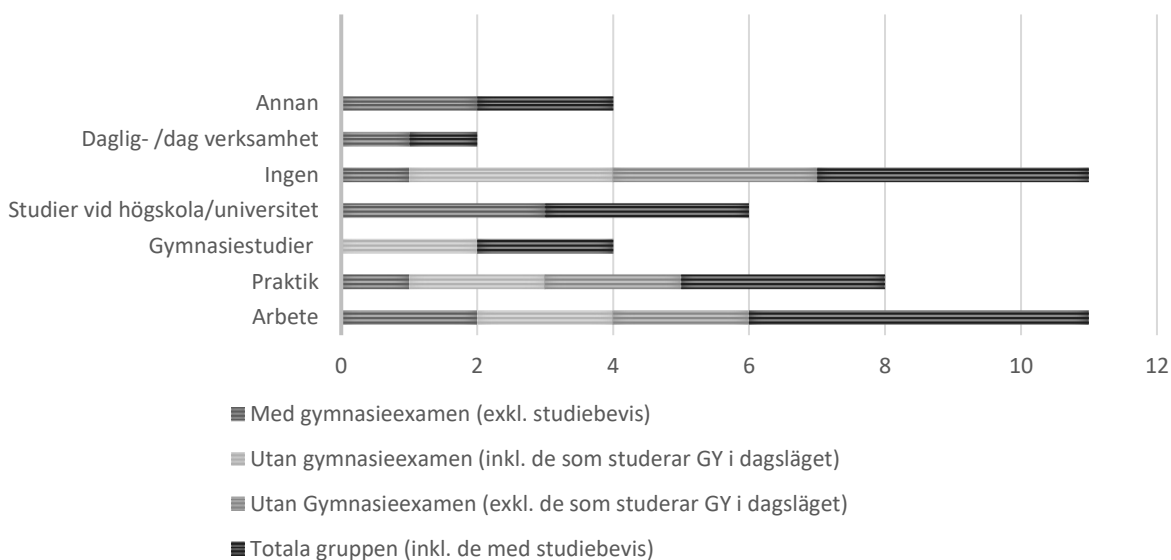
Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor.

Diagram 10. Har du tagit en gymnasieexamen. Betingat på de individer som angett ingen sysselsättning i dagsläget. [antal och andel]

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor.

Diagram 11. Jämförelse sysselsättning. Betingat på med respektive utan gymnasieexamen. [antal]

Källa: Enkätundersökning (2021), se Bilaga 2 för samtliga enkätfrågor. Notera att respondenten har kunnat kryssa i fler svarsalternativ vilket medför att andelarna inte summeras till ett.

Det mest framträdande resultatet som framgår av Diagram 11 är att en lika stor andel av de individer med respektive utan gymnasieexamen har arbete som sysselsättning i dagsläget. Den stora skillnaden grupperna emellan är som redan påvisats andelen individer som uppgett att de i dagsläget inte har någon sysselsättning alls. I detta fall tyder det på att en gymnasieexamen är en skyddsfaktor vad gäller framtida sysselsättning och således på lång sikt också en skyddsfaktor mot ett utanförskap.

Tabell 2 presenterar förändring i försörjningsform och återkopplar till Tabell 1. Av nedan tabell framgår att färre individer erhåller sin försörjning via studiemedel. Det innebär att fler individer

erhåller sin försörjning från andra försörjningsformer. Som framgår av tabellen har antalet individer som får sin försörjning från lönearbete ökat från tre till fem individer. Den största förändringen avser försörjningsformen aktivitetsersättning där antalet individer som uppstår någon form av aktivitetsersättning ökat från en individ till fem. Från försörjningsstöd är motsvarande förändring plus två individer, vilket ur ett kommunalekonomiskt utfall inte är positivt.

Tabell 2. Förändring i försörjning. [antal]

Försörjning	Vid start av insats	Per 2021
Studiemedel	10	4
Lön från arbete	3	5
Försörjningsstöd	1	3
Aktivitetsersättning	1	5*
Saknar försörjning	1	1
Uppgifter saknas angående försörjning	2	-

*Inkluderar Aktivitetesstöd från arbetsförmedlingen, Aktivitetesersättning vid förlängd skolgång och Aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga.

För att återkoppla till satsningen övergripande målsättning visar resultaten sammantaget att på totalnivå har 43 procent av urvalet tagit en gymnasieexamen under tiden eller efter deltagande i NP, där majoriteten dessutom genomfört detta inom fyra år. Det i sin tur motsvarar 24 procent av samtliga deltagare i satsningen, givet antaganden och allt annat lika. Det saknas dock data över hur måluppfyllelsen inom målgruppen såg ut tidigare men av ansökan framgår att ett stort antal elever med diagnostiserad Asperger hoppar av sina gymnasieutbildningar och att enbart 24 procent genomför en gymnasieutbildning på fyra år. Siffrorna är inte helt jämförbara men kan ändå ge en indikation på satsningens resultat.³⁸ Vidare visar resultaten att 44 procent av respondenterna antingen har arbete eller studier vid universitet eller högskola som sysselsättning i dagsläget. Om såväl praktik, daglig-/dagverksamhet samt arbetsmarknadsåtgärd ingår i ”lyckad sysselsättning” utifrån övergripande målsättning är motsvarande siffra 75 procent.³⁹ Det i sin tur motsvarar 20 respektive 34 procent av samtliga 92 deltagare i satsningen.

Tabell 3. Andel individer med uppnådd gymnasieexamen från SAHA programmet, kvantitativ målsättning 2

Efter reformen år 2011	År 2015–2017	År 2018–2020
0,24*	0,35	0,60

Not: * Avser individer med diagnos Asperger. Från Ansökan NP-samverkan, sid 3.

³⁸ ”Statistik visar att ett stort antal elever med diagnostiserad Asperger hoppar av sina gymnasieutbildningar, antalet som går årskurs 3 är knappt en tredjedel så många som antalet som går årskurs 1. Sedan läsåret 08/09 ses Asperger-gruppen öka konstant, både i antal och andel. Det syns också en tydlig skillnad mellan hur många med Asperger som tar sig igenom gymnasiet på fyra år innan och efter införandet av den nya gymnasieformen som kom 2011. Innan reformen tog sig 54 procent igenom en gymnasieutbildning på fyra år, medan samma siffra efter reformen har sjunkit till 24 procent” Från Ansökan NP-samverkan, sid 3.

³⁹ Sju individer har angett studier och/eller arbete. 12 individer har studier, arbete, praktik, daglig-/dagverksamhet och/eller arbetsmarknadsåtgärd som sysselsättning. I detta fall är totala antalet bortrensat för de individer som uppgett gymnasiestudier som sysselsättning i dagsläget.

Tabell 3 visar andelen elever som uppnått en gymnasieexamen inom fyra år. Resultatet som presenteras i kolumn två respektive tre avser de individer som gått på Samhällsvetenskapligt program med inriktning SAHA under perioden för den sociala investeringens genomförande (2015–2017) samt motsvarande tidsperiod efter satsningens implementering i ordinarie verksamhet (2018–2020). Första kolumnen anger andelen individer med Asperger diagnos som uppnått en gymnasieexamen inom fyra år. Resultatet ger en antydning om andelen individer som uppnått en gymnasieexamen förändrats sedan verksamheten startades, och därmed om satsningens kvantitativa målsättning två infriats⁴⁰.

Vid tolkning av resultatet är det viktigt att ha i åtanke att det avser en liten snäv målgrupp. Därtill är inte målgruppen som avser de senare åren helt jämförbar med målgruppen med Asperger diagnos utan fungerar enbart som en indikation på eventuell förändring. En ytterligare viktig aspekt att ha i åtanke vid tolkning av resultatet är att ovan siffror inte är betingade på att individerna ska ha tagit del av NP.

Sammantaget visar tabellen en positiv utveckling där andelen individer som uppnått en gymnasieexamen inom en tidsperiod på fyra år ökat från i genomsnitt 24 procent till 60 procent. Även om förändringen inte går att tillskriva NP tyder resultatet på att efter att verksamheten startat sker en positiv utveckling. Trots att siffrorna inte är helt jämförbara får resultatet ändå tolkas positivt.

2.3.2 Resultat på gruppnivå

Resultaten som presenteras i detta avsnitt avser samtliga individer som besvarat enkätundersökningen men uppdelat i de grupper som presenterades i avsnitt 2.2 *Nulägesanalys*. Resultaten redovisas utifrån de frågor som ställts i undersökningen. Eftersom denna utvärderingsrapport har som syfte att besvara om satsningen uppnått dess långsiktiga övergripande målsättning liksom att utvärdera satsningens medelfristiga effekter är det framförallt resultat kopplat till dessa faktorer som presenteras. I avsnitt 2.3.8 *Analys med tillhörande känslighetsanalys* analyseras resultaten vidare.

De olika grupperingarna möjliggör att de observerade resultaten kan betingas på olika faktorer och därmed att potentiella samband, mönster, risk -och skyddsfaktorer kan urskiljas enklare, allt annat lika. Med utgångspunkt i de konstruerade grupperna har följande hypoteser formulerats:

H₀: Det föreligger ingen skillnad i långsiktig måluppfyllelse avseende långsiktig övergripande målsättning på gruppnivå.

H₁: Av samtliga grupper har grupp 4a uppnått långsiktig övergripande målsättning i störst utsträckning, därefter grupp 4 och sedan grupp 3.

Grupp 2 och grupp 3 utgör samtliga individer i den uppföljande utvärderingen. En individ kan således ingå i flera grupper. Som påpekats flertalet gånger är det urval som följs i denna analys en begränsad, specifik grupp.

⁴⁰ 50 % av de med diagnos Asperger som påbörjar en gymnasieutbildning ska fullfölja den inom fyra år.

Resultaten presenteras i textform och enbart de resultat som bedöms relevanta för analysen presenteras. Med anledning av att antalet individer som analyseras i en del av grupperna är mycket litet presenteras somliga resultat i andelar medan andra i antal. Det är av stor vikt att vara medveten om att det rör sig om ett fåtal individer. För att resultaten inte ska misstolkas presenteras antalet individer siffran avser i tillhörande fotnot.

Notera att de resultat som presenteras i följande avsnitt enbart avser den grupp individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan Problem i vardagen. Utfallet relateras således inte till det totala deltagarantalet utan har enbart som syfte att enklare urskilja mönster.

2.3.3 Resultat Grupp 1

Grupp 1 består av individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men har ej krav på att individen vid avslut av insats inte ska ha någon problematik. Därtill är kriteriet att individen ska ha haft en kommunal stödinsats vid start av insats. *Grupp 1 inkluderar de individer som ingick i den första kvantitativa målsättningen men tillåter alltså för möjlig eller trolig problematik vid den uppföljande SDQ mätningen.*

Resultaten visar att 67 procent av individerna i grupp 1 har påbörjat gymnasiestudier men hoppat av i årskurs 1, medan resterande 33 procent inte påbörjat en gymnasieutbildning. Det innebär att ingen i grupp 1 har uppnått övergripande målsättning avseende gymnasieexamen. Vidare visar resultaten att 67 procent har praktik som nuvarande sysselsättning medan 33 procent har uppgett arbete. Det betyder att samtliga i grupp 1 trots avsaknad av gymnasieexamen ändå har någon form av sysselsättning i dagsläget. Beroende på vilken definition av ”lyckad sysselsättning” som antas varierar denna siffra inom intervallet [33 – 100] procent.

Nuvarande försörjning inom gruppen varierar mellan försörjningsstöd, ersättning från Kommunernas aktivitetsansvar (KAA) samt lön från arbete. Avslutningsvis visar resultatet att en individ i dagsläget fortfarande har en kommunal stödinsats.

2.3.4 Resultat Grupp 2

Grupp 2 består av individer med positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men har vid avslut av insats fortfarande möjlig eller trolig problematik.

Resultaten visar att 56 procent av individerna i grupp 2 har påbörjat gymnasiestudier men hoppat av i någon av årskurserna, medan resterande 44 procent påbörjat och fortsatt med gymnasieutbildningen. Av de individer som påbörjat gymnasiestudier och fortsatt har 75 procent uppnått en examen medan resterande 25 procent vid tiden för denna rapport fortfarande studerar. Sammantaget har 38 procent i grupp 2 uppnått en gymnasieexamen i dagsläget⁴¹.

Ett framträdande resultat är att 33 procent av de individer som ingår i grupp 2 inte har någon sysselsättning i dagsläget. Vidare visar resultaten att drygt en femtedel har arbete som nuvarande sysselsättning, en femtedel har praktik och slutligen har en femtedel angett studier på högre nivå.

⁴¹ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnen.

Notera att en individ kan ha flera sysselsättningar. Beroende på definition av ”lyckad sysselsättning” varierar denna siffra inom intervallet [38 – 64] procent.⁴²

Nuvarande försörjning varierar bland individerna i gruppen. Flertalet av individerna har någon form av aktivitetsstöd som försörjning medan andra har uppgett lön från arbete eller försörjningsstöd. Avslutningsvis visar resultatet att 67 procent har någon form av stödinsats varav 33 procent har en kommunal stödinsats i dagsläget.

2.3.5 Resultat Grupp 3

Grupp 3 består av individer med så pass positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* att de uppgett osannolik problematik vid avslut av insats.

Av resultatet framgår att 78 procent påbörjat gymnasiestudier medan resterande antingen hoppat av eller inte påbörjat studier. Av de som påbörjat gymnasieutbildning har 71 procent fullföljt med gymnasieexamen medan 14 procent har gått ut med studiebevis och 14 procent studerar fortfarande gymnasieämnena. Sammantaget har 63 procent av gruppen tagit en gymnasieexamen, varpå 50 procent uppnått detta under eller efter sitt deltagande.⁴³

Av individerna i grupp 3a anger majoriteten, 33 procent att de har arbete som sysselsättning. Därefter visar resultatet på en spridning bland sysselsättning där individerna uppger daglig-/dagverksamhet, praktik och studier vid universitet eller högskola som sysselsättning. Det i sin tur medför att huvudparten av individerna erhåller sin försörjning via lön och därefter erhåller drygt en tredjedel sin försörjning via studiemedel och en femtedel uppbär försörjningsstöd. Sammantaget visar resultatet att beroende på vilken definition av ”lyckad sysselsättning” som antas varierar denna siffra inom intervallet [50 – 88] procent.⁴⁴

Av resultatet framgår slutligen att en individ har en stödinsats i nuläget, dock ej kommunal.

2.3.6 Resultat Grupp 4

Grupp 4 består av individer som haft positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*, men inget krav på att inget problem föreligger vid avslut av insats. Därtill ska individen ha angett i den uppföljande utredningen att vardagen upplevs förenklad.

Av resultatet framgår att 88 procent påbörjat gymnasiestudier medan resterande del antingen hoppat av eller inte påbörjat studier. Av de som påbörjat gymnasieutbildning har 80 procent fullföljt med gymnasieexamen medan 20 procent i dagsläget fortfarande studerar gymnasieämnena.

⁴² Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnena. Tre individer har angett studier och/eller arbete som sysselsättning medan motsvarande antal när även praktik, daglig-/dagverksamhet och arbetsmarknadsåtgärd ingår är fem individer.

⁴³ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnena.

⁴⁴ Bortrensats för de individer som fortfarande studerar gymnasieämnena. Fyra individer har angett studier och/eller arbete som sysselsättning medan motsvarande antal när även praktik, arbetsmarknadsåtgärder och daglig-/dagverksamhet ingår är 7 individer.

Sammantaget har 40 procent av gruppen tagit en gymnasieexamen under tiden eller efter sitt deltagande och därmed uppnått övergripande målsättning⁴⁵.

Vad gäller nuvarande sysselsättning varierar resultatet i gruppen. Majoriteten, drygt 43 procent har uppgett praktik som sysselsättning. En individ har uppgett arbete, en annan daglig-/dagverksamhet och en tredje studier vid högskola eller universitet. Det medför en spridning i nuvarande försörjning där resultatet visar att huvudparten av individerna uppbär försörjningsstöd. Andra försörjningsformer som uppges är studiemedel, aktivitetsersättning vid förlängd skolgång samt lön från arbete. Sammantaget visar resultatet att beroende på vilken definition av ”lyckad sysselsättning” som antas varierar denna siffra inom intervallet [29 – 86] procent.⁴⁶

2.3.7 Resultat Grupp 4a

Grupp 4a består av individer med så pass positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* att de uppgett osannolik problematik vid avslut av insats. Därtill ska individen ha angett i den uppföljande utredningen att vardagen upplevs förenklad.

Av resultatet framgår att 71 procent påbörjat gymnasiestudier medan resterande antingen hoppat av eller inte påbörjat studier. Av de som påbörjat gymnasieutbildning har 60 procent fullföljt med gymnasieexamen, 20 procent tagit examen med studiebevis och slutligen har 20 procent uppgett att de fortfarande studerar gymnasieämnen. Sammantaget har 25 procent av gruppen tagit en gymnasieexamen och därmed uppnått övergripande målsättning⁴⁷.

Vad gäller nuvarande sysselsättning varierar resultatet i gruppen. Av resultatet framgår inget mönster. Två individer har uppgett arbete, en individ daglig-/dagverksamhet, en individ har angett studier vid högskola eller universitet och slutligen en individ har angett praktik. Utöver det saknar en individ sysselsättning i dagsläget. Det medför en spridning i nuvarande försörjning där resultatet visar att den övervägande delen av individerna erhåller studiemedel och därefter är försörjningsstöd den vanligaste försörjningsformen i gruppen. Sammantaget visar resultatet att beroende på vilken definition av ”lyckad sysselsättning” som antas varierar denna siffra inom intervallet [50 – 83] procent.⁴⁸

2.3.8 Analys med tillhörande känslighetsanalys

Tabell 4 presenterar resultatet från enkätundersökningen avseende andelen individer som uppnått den långsiktiga övergripande målsättningen i form av en gymnasieexamen. Därtill presenteras

⁴⁵ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnen samt de individer som uppnått examen innan deltagandet i NP.

⁴⁶ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnen. Två individer har angett studier och/eller arbete som sysselsättning medan motsvarande antal när även praktik, daglig-/dagverksamhet och arbetsmarknadsåtgärd ingår är sex individer.

⁴⁷ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnen, den individ som erhållit studiebevis samt de individer som uppnått examen innan deltagandet i NP.

⁴⁸ Bortrensats för den individ som fortfarande studerar gymnasieämnen. Tre individer har angett studier och/eller arbete som sysselsättning medan motsvarande antal när även praktik, daglig-/dagverksamhet och arbetsmarknadsåtgärd ingår är fem individer.

resultaten vad gäller lyckad sysselsättning. Syftet med att definiera ”lyckad sysselsättning” utifrån olika perspektiv är för att visa på hur robusta resultaten och således effekterna är för just variationer av definitionen. Vad gäller effekter kan dessa också kategoriseras som kommunalekonomiska såväl som samhällsekonomiska vilket i sin tur också kan påverka vad som bedöms som en lyckad sysselsättning. Till syvende och sist kan vad som definieras som lyckad sysselsättning bero på flera perspektiv, och inte minst individens. Med anledning av att det saknas ett tydligt övergripande mål avseende just förväntad framtida sysselsättning efter NP sammanfattas ovan resultat i en känslighetsanalys som visar olika resultat när definitionen av övergripande målsättning varieras. Dessa resultat ligger sedan till grund för kostnadseffektivitetsanalysen.

Det finns givetvis svårigheter i användningen av standardiserade skattningsinstrument såsom SDQ och det är viktigt att ha i åtanke att mätinstrumentet i vissa fall är trubbigt. För att mäta satsningens kortsiktiga målsättning användes enbart ett delområde inom mätinstrumentet. Det innebär att positiv progression avseende övriga delområden inte beaktats vid bedömning av utfallet, även om det finns anledning att tro att individer som nödvändigtvis inte haft en positiv progression i delskalan *Problem i vardagen* ändå fått positiva effekter av sitt deltagande. Utöver det saknas en andra mätning för 88 individer vilket medför brister i datan. Konsekvensen av bortfallet är att representativiteten hos de individer som analysen baseras på kan ifrågasättas.

En avslutande frågeställning som också är central i bedömningen av satsningens måluppfyllelse är vad som är en rimlig förväntan på andelen individer som bör ha fullföljt en gymnasieutbildning med en gymnasieexamen, och således om 24 procent är tillräckligt bra eller inte.

Tabell 4. Känslighetsanalys, lyckat utfall. [%]

	Total	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4	Grupp 4a
Gymnasieexamen	43 / 24*	0	38	50	40	25
Sysselsättning definition 1	44 / 20*	33	38	50	29	50
Sysselsättning definition 2	75 / 34*	100	64	88	86	83
Sysselsättning definition 1, givet gymnasieexamen	50	0	67	40	25	33
Sysselsättning definition 2, givet gymnasieexamen	88	0	100	80	75	67

Not: Sysselsättning definition 1: Inkluderar studier vid högskola eller universitet samt arbete. Sysselsättning definition 2: Inkluderar studier vid högskola eller universitet, arbete, praktik, daglig-/dagverksamhet och arbetsmarknadsåtgärd. Båda definitionerna är bortrensade för individer som vid mättillfället fortfarande läser gymnasieämnen. Notera att *Gymnasieexamen* inte inkluderar studiebevis. * Avser andelen individer som uppnått långsiktig målsättning relativt samtliga deltagare samt givet antaganden (se vidare avsnitt 3.2 *Lönsambetsbedömning*). **Notera att övriga siffror ej är relaterade till totala deltagarantalet utan har som syfte att enklare urskilja mönster betingat på olika faktorer.** Notera också att beräkningarna på gruppnivå ej utgår från antagande sju och inkluderar därmed inte enkätundersökningens bortfall.

Av Tabell 4 framgår att 43 procent av urvalet har tagit en gymnasieexamen, vilket motsvarar en fjärdedel av samtliga deltagare. Betingat på de olika grupperna framkommer att högst andel individer som vid tidpunkten för mättillfället tagit en gymnasieexamen ingår i grupp 3, allt annat lika, medan ingen individ i grupp 1 uppnått motsvarande examen. En tolkning av detta kan vara att för att individen ska nå ända fram till en examen krävs att vardagen förenklats i så pass hög grad att individen inte upplever någon problematik längre. Ett oväntat resultat är att bortsett från grupp 1 är andelen individer som uppnått en gymnasieexamen lägst inom grupp 4a, som enligt hypotesprövningen förväntats uppnå bäst resultat. Det i sin tur tyder snarare på att en förenklad vardag inte enkom är en förutsättning för en gymnasieexamen, allt annat lika. Sammantaget visar resultatet på en stor spridning bland andelen individer som tagit en gymnasieexamen, där denna siffra hamnar inom intervallet [0–50] procent. Resultatet visar vidare att givet att individen tagit en gymnasieexamen är sannolikheten att individen antingen studerar på högre nivå och/eller arbetar 50 procent medan motsvarande sannolikhet att individen har någon form av sysselsättning (definition två) är 88 procent. Samma analys på gruppnivå åskådliggör en stor spridning bland grupperna men också mellan definitionerna av lyckad sysselsättning. Sannolikheten att individen arbetar och/eller studerar, givet att hen tagit en gymnasieexamen varierar på gruppnivå inom intervallet [0–67] procent, där grupp 1 motsvarar minimum och grupp 2 maximum. Motsvarande intervall för definition två av lyckad sysselsättning är [0–100] procent, där samma grupper motsvarar min- respektive maximum.

Resultatet redogör därtill för andelen individer som uppnått övergripande sysselsättning i termer av lyckad sysselsättning, oavsett uppnådd examen eller inte. På totalnivå varierar denna siffra mellan [44–75] procent beroende på vilket definition som antas, motsvarande [20–34] procent relativt totala deltagarantalet. Ett utmärkande resultat är att andelen individer som uppnått lyckad sysselsättning, oberoende av definition är högre givet att individen också tagit en gymnasieexamen. På gruppnivå syns dock snarare det motsatta.

Sammanfattningsvis tyder resultatet på att det finns visst stöd för att en gymnasieexamen är en garant för framtida sysselsättning, vilket är i enlighet med forskning.⁴⁹ Emellertid är resultatet i detta sammanhang mycket kontextberoende, där bakomliggande individuella faktorer i hög grad påverkar utfallet. Inte minst blir det uppenbart när resultatet betingas på om individen tagit en gymnasieexamen eller inte. En ytterligare aspekt som påverkar utfallet är urvalets storlek, vilket dels medför att den externa validiteten försvagas, dels innebär att resultaten på totalnivå är mest generaliserbara. Sammantaget kan det konstateras att resultatet inte bevisat att långsiktig måluppfyllelse skiljer sig mellan grupperna och således kan H_0 inte förkastas till förmån för H_1 .

⁴⁹ Se tex Arbetsförmedlingen 2021:12 [Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2020 \(arbetsformedlingen.se\)](https://arbetsmarknadsutsikterna.hosten2020.arbetsformedlingen.se). Catterall (2011). The Societal Benefits and Costs of School Dropout Recovery. *Education Research International*, 2011, 8. Rumberger (1987). High School Dropouts: A Review of Issues and Evidence. *Review of Educational Research*, 57(2), 101-121. Tyler & Lofstrom (2009). Finishing High School: Alternative Pathways and Dropout Recovery. *Future of Children*, 19(1), 77-103. Levin, Belfield, Muennig, & Rouse (2007). Costs and Benefits of an Excellent Education for All of America's Children. *California Dropout Research Project. Report nr 1 August 2007*. Hankivsky (2014). Cost estimates of dropping out of high school in Canada. <https://www.researchgate.net/publication/237239069_Cost_Estimates_of_Dropping_Out_of_High_School_in_Canada>(2020-03-12).

3 Ekonomisk analys

Kapitlet inleds med att kortfattat redovisa satsningens kostnader, såväl budgeterade, faktiska samt efter implementering. Därefter presenteras satsningens nettoeffekt med tillhörande analys av dess lönsamhet respektive kostnadseffektivitet. Med utgångspunkt i resultaten från Kapitel 2 samt slutrapportens slutsatser redogörs slutligen för satsningens effekter med fokus på medelfristig sikt.

En viktig slutsats som drogs i samband med slutrapporten är att satsningens ekonomiska effekter på kort sikt inte överstiger kostnaderna, dock framgår inte vad nettoeffekten uppgår till. Denna rapport gör alltså ett försök till att uppskatta nettoeffekten utifrån såväl äldre som nya data.

För att genomföra analyserna samt dra slutsatser om prognosticerad förväntad effektrealisering krävs att ett par antaganden görs. Dessa antaganden beskrivs närmre i avsnitt 3.2 *Lönsambetsbedömning*. Samhällsekonomiska analyser innehåller ofta osäkerheter, och inte minst analyser av kommunalt arbete. Av just den anledningen presenteras i detta kapitel en känslighetsanalys för att på så vis testa hur robusta resultaten är för variationer i parametervärden men också i antagandena. Genomgående i kapitlet förs en diskussion kring de antaganden samt eventuella kvalitetsbrister som påvisats och som i sin tur ger konsekvenser för de slutsatser som dras. En sammanfattande diskussion förs i Kapitel 4.

De första avsnitten fokuserar framförallt på den kommunala ekonomin och de kommunal-ekonomiska effekterna som satsningen genererat. Den ekonomiska analysen avslutas med att vidga analysen till ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv där fler offentliga aktörer inkluderas i analysen. Samtliga antaganden och beräkningar redovisas genomgående.

Det är intressant att ställa sig frågan vad som går att räkna på och varför just det skulle vara viktigt. Samhällsekonomiska analyser av förebyggande insatser är ett sätt att räkna på framtida ekonomiska vinster och nyttor av insatsen och relatera dessa till dagens kostnader för motsvarande insats. I grunden handlar det om att samhällets resurser är knappa och att det behövs metoder för att prioritera mellan konkurrerande insatser. Vi har en skyldighet att använda samhällets gemensamma resurser så effektivt som möjligt. I likhet med vad Nystrand, Gebreslassie & Feldman (2020)⁵⁰ konstaterar är metoder och analyser av övergripande förebyggande kommunalt arbete sällsynt. Av samma anledning bidrar just denna rapport till att öka kunskapen om de effekter och ekonomiska vinster som tillfaller samhället på sikt när man går från att se investeringar inom offentlig sektor enbart som kostnader till att se satsningar i individer och humankapital som investeringar istället. Sammantaget existerar tre viktiga frågor; *vad kostar insatsen? Vilken effekt har insatsen?* och *Vad är värdet av insatsen?*

⁵⁰ Nystrand, Gebreslassie & Feldman (2020) *Är samverkan för bättre folkhälsa lönsam? Samhällsekonomisk analys av tvärsektorielt främjande och förebyggande arbete i Norrtälje kommun*. Rapport 2020:23, Länsstyrelsen Stockholm

3.1 Kostnader efter implementering

Enligt ansökan budgeterades satsningens kostnader till 6 200 tkr fördelat på tre år (2 040 tkr per år). Vid slutrapporten som fastställdes per 2018-05-03, uppgick det faktiska utfallet till 5 200 tkr. Den totala kostnaden för hela investeringen prognosticerades uppgå till 5 800 tkr.⁵¹ Det faktiska utfallet uppgår till 5 965 tkr.

Budget för satsningen, prognos per 2018–08 samt faktiskt utfall presenteras i Tabell 5. Tabell 6 presenterar de kostnader som är hänförliga till satsningen efter implementering i ordinarie verksamhet. I Tabell 6 görs uppdelningen per år samt per tre år för att kunna jämföra med utfallet per 2018–08. Kostnadsutfallet som presenteras i Tabell 6 avser ett genomsnitt av år 2019 samt 2020 års kostnadsutfall. År 2021 inkluderas inte i utfallet då samtliga kostnader vid tiden för denna rapport ännu inte upparbetats.

Tabell 5. Budget, prognos och utfall. [tkr]

Kostnadspost	Budget	Prognos per 2018–08	Utfall per 2018–08
Personal (inkl. projektledare) *	4 920	4 902	5 165
Lokal	600	347	422
Övrigt	600	551	378
Summa	6 120	5 800	5 965
Engångskostnad	80	0	0
Totalt	6 200	5 800	5 965
Extern satsning	450	450	450

Not: Avser en tidsperiod om tre år. * Avser tre heltidstjänster samt inkl. projektledare på 25 procent.

⁵¹ Beräkningarna i slutrapporten utgick från en kostnad på 5 200 tkr (faktisk kostnad fram till slutrapportering). Denna rapport använder det totala faktiska kostnadsutfallet vid kommande beräkningar.

Tabell 6. Kostnader efter implementering i ordinarie verksamhet. [tkr]

Kostnadspost	Kostnad per år	Kostnad per tre år
Personal (exkl. projektledare) *	1 763	5 289
Lokal	166	498
Övrigt	60	180
Summa	1 989	5 967

Not: Lönekostnader inkluderar semestertillägg samt PO-avgift. Kostnad per år och kostnad per tre år innehåller avrundning till närmaste heltal och är ett genomsnitt av år 2019 samt 2020 års kostnadsutfall. *Avser tre heltidstjänster.

Av Tabell 6 framgår att kostnaden (exklusive projektledare) efter implementering av den sociala investeringen i ordinarie drift uppgår till 1 989 tkr per år och 5 967 tkr per tre år. Det innebär att kostnaden för verksamheten är densamma efter implementering som när den genomfördes som investering.

Satsningens faktiska kostnadsutfall per 2018–08 används i kommande analyser.

3.2 Lönsamhetsbedömning

För att göra en adekvat bedömning om satsningen är lönsam även ur ett *långsiktigt* kvalitativt perspektiv beräknas dess kostnadseffektivitet. För att göra detta sätts kostnaden för satsningen i relation till det långsiktiga målet med satsningen. I denna analys motsvaras den långsiktiga målsättningen av de individer som antingen uppnått en gymnasieexamen eller har någon form av sysselsättning. För att dra slutsatsen att satsningen är mer kostnadseffektiv än andra alternativ krävs emellertid ett jämförelsealternativ. Som redan nämnt var målgruppen ny inom kommunen och jämförelsealternativet är därmed status quo. För att kunna genomföra någon form av jämförelse sätts kostnadseffektiviteten för NP i relation till gymnasieskolans kostnad per gymnasieexamen (Johansson, 2019).

I samband med denna utvärdering uppdragades att av de 180 individer som tagit del av satsningen har enbart 92 individer genomfört en andra SDQ mätning. Eftersom mätinstrumentet ligger till grund för att mäta det kortsiktiga utfallet hos individerna föreligger därmed fel i datakällan. Det innebär att följande analys baseras på de 92 individer som deltagit i satsningen samt genomfört två SDQ mätningar.

Konsekvensen av att det ofta saknas komplett data, kontrollgrupp och jämförelsealternativ är att samhällsekonomiska utvärderingar av kommunalt arbete behöver göra flera antaganden. Det innebär att utfallen förutsätter att dessa antaganden gäller, allt annat lika. Under dessa antaganden kan dock samhällsekonomiska analyser genomföras. I samband med denna utvärdering görs följande antaganden:

1. De individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* och uppnått en gymnasieexamen under tiden eller efter sitt deltagande i NP, har gjort det tack vare deltagandet i satsningen.

2. De individer som inte haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men uppnått en gymnasieexamen har inte gjort detta tack vare deltagandet i NP.
3. De individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* och har en sysselsättning⁵² under tiden eller efter sitt deltagande i NP, har det tack vare deltagandet i satsningen.
4. De individer som inte haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* men har en sysselsättning i dagsläget har inte detta tack vare deltagande i NP.
5. Av samtliga deltagare har 11 procent redan en gymnasieexamen vid start av insats.
6. Övergripande målsättning avseende sysselsättning gäller samtliga deltagare.
7. De resultat som framkommit av enkätundersökningen är generaliserbart till samtliga deltagare.
8. Genomsnittstiden i insats för de individer som haft positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* är tillämpbar på hela målgruppen.

Antagande ett innebär att för att effekten av uppnådd gymnasieexamen ska kunna tillskrivas satsningen krävs att individen haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Eftersom det i praktiken är möjligt att en individ tagit en gymnasieexamen trots att denne inte haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* innebär antagande två att dessa individer inte är relevanta inom ramen för denna utvärdering. Antagande tre respektive fyra innebär i likhet med antagande ett och två att för att effekten av uppnådd sysselsättning ska kunna tillskrivas satsningen krävs att individen haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Antagande 5–8 möjliggör användandet av resultatet för beräkning av satsningens kostnadseffektivitet.⁵³ Antagande sju möjliggör specifikt att observerat utfall från enkätundersökningen kan tillämpas på de 26 individer som motsvarar enkätundersökningens bortfall⁵⁴.

3.3 Kostnadseffektanalys (CEA)

Sammantaget existerar alltså flera metodologiska utmaningar. Analysen begränsas därmed till att använda bästa tillgängliga data i samband med ett antal antaganden. Konsekvensen av dessa utmaningar är bland annat att satsningens kostnadseffektivitet inte har några alternativ att jämföras med. Det i sin tur försvårar bedömningen av satsningens lönsamhet och likaledes om satsningen är den mest lönsamma för att uppnå det givna målet av samtliga tänkbara alternativ. Resultatet kan dock användas framöver vid eventuella utvärderingar av andra insatser och följaktligen underlätta i framtida kostnadseffektivitetsanalyser.

⁵² Se definition ”lyckad sysselsättning” i avsnitt 2.3 *Resultat från enkätundersökning*.

⁵³För att beräkna andelen individer som uppnått en examen tack vare NP relateras antalet individer i urvalet som uppnått en gymnasieexamen till totala antalet deltagare som genomfört två SDQ mätningar. Antagande fem utgår från att 11 procent av de individer som ingår i den uppföljande utvärderingen haft en gymnasieexamen vid start av insats. För dessa individer är den övergripande målsättningen uppnådd gymnasieexamen inte aktuell. Till följd av detta bör dessa individer inte ingå i beräkningarna för satsningens kostnadseffektivitet avseende en gymnasieexamen.

⁵⁴ Det kan rimligen antas att av de individer som ingår i utvärderingens urval men som inte besvarat enkäten har liknande utfall som de individer som besvarat enkäten. Antagande sju innebär således att vid beräkning av satsningens kostnadseffektivitet adderas denna andel individer till övrigt resultat. Se också fotnot 58 hur antagandet påverkar kostnadseffektiviteten.

För att beräkna satsningens kostnadseffektivitet används genomsnittlig tid i insats för de individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen*. Det kan medföra att kostnad per insats och individ är något snedvridet⁵⁵, även om resultatet tyder på en stor spridning inom denna grupp och därmed att genomsnittstiden torde vara tillämpbar på hela målgruppen.⁵⁶ Satsningens kostnadseffektivitet beräknas utifrån vad som definieras som lyckat utfall. Ett lyckat utfall kan som redan konstaterats variera beroende på perspektiv, och därmed redogörs för satsningens kostnadseffektivitet utifrån flera aspekter.

Satsningens kostnadseffektivitet presenteras i Tabell 7–9.⁵⁷ ⁵⁸ Tabell 8 presenterar gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad, mätt i nuvärde, med tillhörande kostnad per examen, uppdelat på behörig respektive obehörig elev⁵⁹.

Tabell 7. Kostnadseffektivitet. [tkr]

Övergripande målsättning	Andel lyckade utfall	Total kostnad insats per individ	Kostnadseffektivitet
Gymnasieexamen	0,24	33	138
Sysselsättning definition 1	0,20	33	165
Sysselsättning definition 2	0,34	33	96

Not: Kostnadseffektivitet beräknas via: $\frac{\text{Total kostnad satsning per individ}}{\text{Andel individer som ingår i lyckat utfall}}$.

Av Tabell 7 framgår att satsningens kostnadseffektivitet uppgår till 138 tkr per gymnasieexamen. Om den övergripande målsättningen istället antas vara någon form av sysselsättning hamnar

⁵⁵ En hypotes är att individer som inte uppvisat en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* har en längre genomsnittstid i insatsen. Det innebär att total kostnad satsning per individ i utvärderingen kan vara lägre än faktisk kostnad. Argument som talar för hypotesen är att de individer som inte haft den önskade progressionen haft svårare problematik och därför också deltagit längre i insats. Argument som talar för att förkasta hypotesen är att förändringen mellan mättillfällena framgår först när individen avslutat sin insats, dvs, resultatet från mättillfälle två av SDQ instrumentet ligger inte till grund för individens avslutande av insats.

⁵⁶ Genomsnittstiden varierar mellan [86–761] dagar i insats. Se också antagande åtta.

⁵⁷ Beräkningar:

Total kostnad satsning: 5 965 tkr

Genomsnittligt antal månader insats/individ: 10,39 (avseende de individer som haft en positiv progression)

Kostnad per månad/individ: $5\,965/180/10,39 = 3,2$ tkr

Kostnad helår/individ: $12 \times 3,1 = 38$ tkr

Total kostnad satsning/individ: $10,31 \times 3,2 = 33$ tkr.

Kostnadseffektivitet: Kostnad per insats och individ/ andelen lyckat utfall givet vald modell

Obs, viss avrundning kan påverka de presenterade siffrorna.

⁵⁸ Motsvarande kostnadseffektivitet givet att bortfallet på 26 individer implicit antas inte ha uppnått övergripande målsättning (i likhet med övrigt bortfall i utvärderingen) är 330 tkr (gymnasieexamen), 434 tkr (sysselsättning def.1) och 253 tkr (sysselsättning def.2).

⁵⁹ Johansson (2019). *Vad kostar en obehörig elev gymnasieskolan? En studie av utbildningskostnader och utbildningstid i gymnasieskolan för samtliga elever i en årskull.*

kostnadseffektiviteten inom intervallet [96–165] tkr. Det bör, återigen, poängteras att kostnad per effektenhet enbart visar hur en given effekt nås till så låg kostnad som möjligt. Utan jämförelsealternativ är det dock inte möjligt att göra en fullständig analys.⁶⁰

Tabell 8. Kostnadseffektivitet av förväntad utbildningskostnad mätt i nuvärde, NV. [tkr per elev]

	Förväntad utbildningskostnad, NV	Andel elever som uppnår Gymnasieexamen*	Kostnadseffektivitet
Behörig elev	362	0,83	438
Obehörig elev	347	0,18	1 926

Källa: Johansson (2019). * Avser andelen elever som uppnår en gymnasieexamen inom fem år. Av de obehöriga eleverna i studien tar 18 procent i årskullen en examen. Bland behöriga elever är motsvarande siffra 82,5 procent. Tabellen presenterar avrundade siffror. Förväntad utbildningskostnad är inklusive lokalkostnader.

Den andel svenska elever som inte blir behöriga till gymnasieskolan har ökat de senaste åren. Mycket tyder på att tidiga insatser för barn och elever i förskole- och tidig skolålder kan ha stor betydelse för deras senare skolresultat och chanser att bli behörig till gymnasieprogram, ta gymnasieexamen och senare lyckas på arbetsmarknaden. Insikter om detta har lett till ett ökat intresse för samhällsekonomiska analyser av insatser, likt NP, som förväntas öka andelen elever som är behöriga till gymnasiet samt andelen som tar en gymnasieexamen. Tabell 8 presenterar data över gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad mätt i nuvärde och utgår från en studie av Johansson (2019). Studien kommer fram till att en femtedel av de obehöriga eleverna under en femårsperiod klarar att gå ut med en gymnasieexamen. Det innebär att räknat per examen är kostnaden för obehöriga elever 4,4 gånger så hög som för behöriga. En slutsats som kan dras av detta är att obehöriga elever som tar en examen innebär en merkostnad för gymnasieskolan. Därtill är kostnaden per elev som klarar examen betydligt högre för en obehörig elev jämfört med en behörig. Om man antar att en individ som går på ett av gymnasieskolans introduktionsprogram samtidigt som hen tar del av insatser via NP uppnår en gymnasieexamen kan gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad för en obehörig elev kompletteras med kostnaden per insats och individ för att se hur detta påverkar kostnadseffektiviteten i Tabell 7.⁶¹ För denna analys görs ett ytterligare antagande:

9. 42 procent av de individer som ingår i målgruppen för NP som inte gick ut årskurs 9 med behörighet till ett nationellt gymnasieprogram uppnår en gymnasieexamen, tack vare deltagande i NP.

⁶⁰ Om kostnadseffektiviteten beräknas på totala deltagarantalet (180) är motsvarande siffror, allt annat lika: kostnad per examen: 660 tkr, kostnad per lyckad sysselsättning definition 1: 825 tkr, kostnad per lyckad sysselsättning definition 2: 471 tkr.

⁶¹ Motsvarande analys kan givetvis göras för behöriga elever. Val av obehöriga elever utgår från att bland de förväntade effekterna finns att färre elever behöver gå om en årskurs/gå på introduktionsprogram. Det finns därför skäl att tro att flera individer inom målgruppen i årskurs 9 är obehöriga till ett nationellt gymnasieprogram.

Tabell 9. Jämförelse kostnadseffektivitet med eller utan insats. [Tkr]

	Utbildningskostnad*	Total kostnad NP per individ	Total kostnad	Gymnasieskolans kostnad per gymnasieexamen	NP kostnad per gymnasieexamen	Total kostnad per gymnasieexamen
Obehörig elev	347	33	380	1 926	138	904
<i>Antagande</i>						
42 %						
Känslighetsanalys						
Obehörig elev	347	33	380	1 926	138	2 109
<i>Antagande</i>						
18 %						
Obehörig elev	347	33	380	1 926	138	759
<i>Antagande</i>						
50 %						
Obehörig elev	347	33	380	1 926	138	463
<i>Antagande</i>						
82 %						

Källa: Johansson (2019). * Notera att gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad mäts i nuvärde. Tabellen innehåller avrundade siffror.

Resultatet visar att under ovan antaganden ökar den kommunalekonomiska kostnaden med 33 tkr per elev medan kostnad per gymnasieexamen minskar med drygt 53 procent (motsvarande 1 022 tkr). Som framgår av Tabell 8 är kostnaden per examen för en obehörig elev 4,4 gånger så hög som för en behörig. Om ovan antaganden håller är nu denna kostnad för obehöriga betydligt lägre.⁶²

Vanliga problem vid effektstudier berör intern validitet, isoleringsproblematik och kausalitet.⁶³ Grundproblemen uppstår till följd av att det som regel är svårt att härleda satsningens effekter till just de insatser som målgruppen tagit del av. För att kunna uttala sig om att den förändring som observeras i utfallsvariabeln kan tillskrivas enbart satsningen förutsätts att samtliga andra möjliga

⁶² Om samma analys beräknas på totala deltagarantalet (180) är motsvarande siffror, allt annat lika: 1 651 tkr per examen. Det innebär en kostnadsminskning per examen för en obehörig elev på 14 procent (275 tkr).

⁶³ Washington State Institute for Public Policy (2017). Benefit-cost technical documentation. Olympia, WA: Author. Hultkrantz (2015). Sociala investeringsfonder i Sverige- fakta och lärdomar. SNS Förlag.

förklaringar kan förkastas. För att pröva hur robusta resultaten är för olika parametervärden testas olika variationer i andelen elever som uppnår en gymnasieexamen. Känslighetsanalysen prövar resultaten när andelen elever som uppnår en gymnasieexamen ändras från 42 procent till 18 (motsvarande andelen obehöriga elever som uppnått en gymnasieexamen under en femårsperiod), 50 respektive 82 procent (motsvarande andelen behöriga elever som uppnått en gymnasieexamen under en femårsperiod). Känslighetsanalysen visar på att resultaten är känsliga för variationer i andelen individer som uppnår en gymnasieexamen. För att satsningen ska ha en positiv nettoeffekt på kommunens ekonomi krävs att andelen obehöriga elever som uppnår en gymnasieexamen överstiger 19,7 procent. Det bör understrykas att de absoluta siffrorna i Tabell 9 inte är det primära utan det är snarare relationen mellan alternativen som är det intressanta. Resultatet är beroende av ett flertal relativt starka antaganden men kan emellertid användas för att få en antydning om hur effektiv satsningen är utifrån flera perspektiv.

3.4 Medelfristiga effekter

Som nämnt syftar denna rapport bland annat till att utvärdera vilka medelfristiga effekter som uppstått efter att den sociala investeringen avslutats och implementerats i ordinarie verksamhet. När sociala investeringar ska utvärderas är dock en kritisk men fundamental fråga hur de kortsiktiga effekterna som uppvisats kan länkas till mer långsiktiga effekter. Vid en utvärdering av en social investering är det givetvis centralt att kunna bedöma investeringens lönsamhet och därmed investeringens kostnader såväl som vilka framtida offentliga utgifter som förväntas kunna undvikas. Huruvida effekten är lönsam beror sedan delvis av hur bestående effekten är. I samband med denna rapport har kortsiktiga utfall länkats till långsiktig målsättning och därmed medelfristiga effekter via att positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* fungerat som intermedieffekt.

Den sociala investeringen NP förväntades påverka kommunens framtida utgifter inom flera områden. De förväntade effekterna som angavs i ansökan avsåg följande effekter:

- Minskat framtida utanförskap, individuella misslyckanden etc.
- Förbättrade förutsättningar att eleverna uppnår målen i skolan och fullföljer sina utbildningar.
- Ökade möjligheter för målgruppen att kunna hantera sin situation och därmed också ett arbete eller studier.

Effekterna förväntades påverka följande förvaltningar inom kommunen (storlek på förväntad ekonomisk effekt presenteras inom parentes):

- Gymnasieförvaltningen och förvaltningen förskola och skola via minskade kostnader för elever som inte behöver gå om en årskurs, samt minskade kostnader för stödinsatser. (motsvarande 1000 tkr resp. 500 tkr)
- Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen via minskade kostnader för försörjningsstöd (motsvarande 1000 tkr)
- Förvaltningen för funktionsförhindrade via lägre kostnader pga. ett lägre behov av insatser från förvaltningen. (motsvarande 1 500 tkr)
- Socialförvaltningen via att behovet av institutionsplaceringar minskas, mindre behov av missbruksvård etc. (motsvarande 2 500 tkr).

Av slutrapporten konstateras att på kort sikt överstiger inte effekterna satsningens kostnad. Dock konstateras vidare att på lång sikt kommer ovanstående förväntade effekter uppnås och med stor sannolikhet överstiga kostnaderna för satsningen, även om de är svåra att tydligt identifiera vid tiden för slutrapportering.

Tabell 10 utgår från ansökans förväntade effekter och kompletterar ovan lönsamhetsbedömning med två ytterligare nyckeltal; nettoeffekt samt avkastning per satsad krona. Tabell 11 presenterar motsvarande nyckeltal utifrån slutrapportens bedömningar samt det faktiska kostnadsutfallet medan Tabell 12 presenterar den slutliga lönsamhetsbedömningen utifrån nämnda nyckeltal. Som framgår av Tabell 10 förväntades satsningen generera ekonomiska effekter på 300 tkr, vilket motsvarar en avkastning på fem procent (motsvarande kostnad för utvärdering på fem procent).

Tabell 10. Förväntad lönsamhet utifrån angivna siffror i ansökan. [tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
PN BoU	-	1 500	-	-
VUXAM	-	1 000	-	-
Funktionsstödsnämnd*	-	1 500	-	-
Socialnämnd	-	2 500	-	-
Totalt	6 200	6 500	300	1,05

* Tidigare Nämnden för funktionshindrade

Tabell 11. Faktisk lönsamhetsbedömning utifrån angivna siffror i slutrapport. [tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
PN BoU	-	575	-	-
VUXAM	-	420	-	-
Funktionsstödsnämnd*	-	1 500	-	-
Socialnämnd	-	2 025	-	-
Totalt	5 965**	4 520	-1 445	0,76

*Tidigare Nämnden för funktionshindrade **Avser faktiskt kostnadsutfall, exklusive andra ökade kostnader som förväntats uppstå som ett resultat av satsningen.

Av Tabell 11 framkommer att satsningen, åtminstone på kort sikt, inte genererat ekonomiska effekter som överstiger satsningens kostnader. Faktum är att på kort sikt uppvisar satsningen en negativ nettoeffekt och en avkastning per satsad krona som uppgår till 0,76. Den bakomliggande

förklaringen är att de förväntade effekterna för PN BoU samt VUXAM inte infriats i den omfattning som förväntats. De faktiska effekter som lyfts fram i slutrapporten bygger dessutom på flera antaganden som inte går att följa i denna utvärdering. Det i sin tur försvårar möjligheten att i dagsläget bedöma i vilken grad effekterna realiserats, dess varaktighet, och att estimeras prognostiserad förväntad effekttrealisering när det gäller de förväntade effekterna i ansökan. Sammantaget visar resultatet inte bara på att satsningen inte förväntades generera ekonomiska effekter som översteg kostnaden utan dessutom att de faktiska effekterna blev betydligt lägre än så. Sammantaget framstår satsningen vid slutrapportering till synes som olönsam.

Trots att satsningen framstår som olönsam vid slutrapportering framkommer av den uppföljande utvärderingens resultat ett visst stöd för att de kortsiktiga förväntade effekterna för målgruppen åtminstone fortsatt utvecklats i positiv riktning. Till exempel framkommer att två tredjedelar av de individer som haft en kommunal stödinsats vid start av insats i dagsläget inte längre har en kommunal stödinsats⁶⁴. Resultatet från kostnadseffektanalysen åskådliggör än en gång vikten av en gymnasieexamen som en skyddsfaktor och inte minst ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Insatser som ökar andelen elever som uppnår en gymnasieexamen är inte bara samhällsekonomiskt lönsamt i termer av minskat utanförskap, minskat lidande för den enskilde individen, minskad brottslighet, minskade kostnader för sjukvård etc utan, som denna utvärdering visar, också kommunalekonomiskt lönsamt i termer av minskade utbildningskostnader för gymnasieskolan. Givet att individen uppnått en gymnasieexamen visade resultatet förvisso på två oväntade resultat, däribland att andelen individer som uppbär försörjningsstöd är högre jämfört med dels hela gruppen, dels de individer som inte uppnått en examen. Bakom dessa oväntade resultat finns emellertid förklaring i individens sysselsättning där de utan examen istället erhåller sin försörjning via statliga myndigheter. Eftersom det rör sig om ett så litet antal individer görs bedömningen att resultatet inte kan ligga till grund för vidare generalisering, slutsatser och därmed faktisk effekttrealisering.

Sammantaget tyder resultaten på att satsningen genererat kortsiktiga effekter för enskilda individer men inte förväntade medelfristiga effekter. Även om satsningen till viss del underlättat för individen att uppnå en gymnasieexamen och således slutligen också den nytta som en examen medför är det anmärkningsvärt få individer som uppnått detta. Det finns därmed en betydande risk att de förväntade medelfristiga effekterna uteblir. Trots detta är bedömningen att en gymnasieexamen är en skyddsfaktor för framtida behov av stödinsatser från socialtjänst, behov av försörjningsstöd, missbruk etc. En viktig frågeställning är dock vilken målgruppen för verksamheten är och därmed vilka effekter som är relevanta och kan förväntas. I detta fall görs bedömningen att samtliga specificerade förväntade effekter (exempelvis minskat behov av institutionsplaceringar) inte är relevanta ur den aktuella målgruppens perspektiv och att det inte heller finns underlag för att göra en vidare bedömning av dessa effekters realisering. Vissa kortsiktiga förväntade effekter kan dessutom antas gälla framförallt för en del av målgruppen medan andra effekter snarare avser en annan del av målgruppen. Särskilt kan uppdelningen av individer med- respektive utan kommunal insats vid start av deltagande i verksamheten göras där

⁶⁴ Avser 2/3 av respondenterna i enkätundersökningen och får snarare ses som en indikation än ett faktiskt generaliserbart resultat på hela målgruppen.

de sistnämna snarare är aktuella för preventivt och förebyggande arbete och därmed minskade framtida kostnader till följd. De individer med kommunal stödinsats redan vid start kan antas vara aktuella även för mer kortsiktiga ekonomiska effekter i form av minskat behov av olika stödinsatser.

I samband med denna utvärdering har det inte varit möjligt att följa samtliga individer avseende de förväntade kortsiktiga effekterna. Emellertid tyder inget på att de slutsatser som drogs i samband med slutrapportering avseende behov av insatser från Förvaltningen för funktionshindrade bör ifrågasättas. Däremot görs bedömningen att även om satsningen via preventivt arbete säkerligen minskat framtida behov av missbruksvård för några individer, är de antaganden som krävs för att bedöma faktisk effektrealisering mycket osäkra. Det, tillsammans med att målgruppen inte bedöms aktuella för institutionsplaceringar motiverar att återföring till den sociala investeringsfonden för Socialnämnden justeras ned till 30 procent⁶⁵. Bedömd faktisk effektrealisering, nettoeffekt samt avkastning per satsad krona presenteras i Tabell 12

Tabell 12. Faktisk kostnad, ekonomisk effekt samt lönsamhetsbedömning. [tkr]

	Kostnad satsning (C)	Total ekonomisk effekt (B)	Nettoeffekt (B-C)	Avkastning per satsad krona (B/C)
PN BoU	-	575	-	-
VUXAM	-	420	-	-
Funktionsstödsnämnd*	-	1 500	-	-
Socialnämnd	-	750	-	-
Totalt	5 965	3 245	-2 720	0,54

* Tidigare Nämnden för funktionshindrade

Under ovan antaganden innebär resultatet att satsningens ekonomiska effekter inte överstiger satsningens kostnad. Det i sin tur innebär att avkastningen per satsad krona uppgår till drygt 50 öre. Följaktligen framstår satsningen som olönsam ur detta perspektiv. Det ska dock tilläggas att de faktiska ekonomiska effekterna för berörda förvaltningar sannolikt är större än redovisat i Tabell 12. Med anledning av starka antaganden i slutrapporten som inte går att följa, avsaknad av individdata, samt brister och felbedömning avseende identifiering och uppskattning av relevanta effekter kan dessa förväntade effekter i nuläget inte följas och därmed inte heller bekräftas.

För att återkoppla till den viktiga frågeställningen vad som är en rimlig förväntan på andelen individer som bör ha fullföljt en gymnasieutbildning med uppnådd gymnasieexamen och om en fjärdedel således är tillräckligt bra kan en jämförelse göras dels med resultatet från Johansson (2019), dels med den statistik som presenteras i Tabell 3. Sammantaget kan det konstateras att 24 procent är ett ok resultat men knappast tillräckligt bra. Jämfört med behöriga elever är motsvarande siffra 82,5 procent, vilket innebär att utfallet hos NP:s målgrupp hamnar strax över obehöriga men

⁶⁵ Se vidare Kapitel 6.

markant under behöriga elever. Resultatet belyser givetvis hur individuella och kontextuella faktorer påverkar utfallet och därmed också utmaningen med att veta vad som är en rimlig förväntan. Det i sin tur belyser en annan viktig frågeställning, nämligen om utfallet dels varit annorlunda om arbetet med de två gymnasieskolorna fortsatt enligt plan, dels om satsningen nått en yngre målgrupp. Det sistnämnda berörs vidare i avsnitt *Samhällsekonomiskt perspektiv*.

3.5 Samhällsekonomiskt perspektiv

Ovan avsnitt har redogjort för satsningens faktiska kommunalekonomiska kostnader och effekter. Till synes framstår satsningen som lönsam ur ett kostnadseffektivitetsperspektiv när gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad för obehöriga elever beaktas, men olönsam ur ett nettoeffektperspektiv. Fokus har framförallt varit på kommunens perspektiv men inom sociala investeringar är emellertid samhällsekonomiska effekter en av hörnstenarna. Det är följaktligen viktigt att också dessa aspekter beaktas vid en bedömning av realiserade effekter samt prognostiserad förväntad effektrealisering.

Som tidigare nämnt finns ett stort intresse för samhällsekonomiska analyser av insatser, likt just NP, som förväntas öka andelen elever som är behöriga till gymnasiet samt andelen som tar en gymnasieexamen. En viktig frågeställning är varför det är ekonomiskt klokt att investera tidigt. Denna frågeställning knyter också an till den tredje av frågeställningarna som nämndes i början av kapitlet, nämligen *Vad är värdet av effekten?* Studier visar att ju tidigare insatser sätts in, desto högre blir avkastningen och därmed också värdet av insatsen.⁶⁶ Forskningen visar bland annat att det är effektivare att investera tidigt i ett barns utbildning, snarare än sent, eftersom ackumulation av kunskap och färdigheter är en dynamisk, kumulativ process. Färdigheter utvecklas till stor del tidigt i barnets liv och påverkar dess framtida utveckling. Lyckade investeringar av preventiv karaktär medför samhällsekonomiska vinster i form av ökade skatteintäkter och högre produktivitet, men också minskat framtida behov av kostnader för sjukvård, kriminalitet, socialförsäkring, vuxenutbildningar och rehabilitering etc. Det innebär att genom att satsa tidigt undviks inte bara framtida samhällsekonomiska kostnader utan möjligheten att påverka beteenden innan problematiken blivit allvarligare ökar. Det finns därför skäl att tro att värdet av utfallet av NP hade varit ännu högre om målgruppen varit yngre. Genom att rikta insatserna mot en yngre målgrupp möjliggörs också för insatsen att ha en påverkan under en längre tid.

När de kommunalekonomiska effekterna fokuseras på så bortses ofta från både mer långsiktiga ekonomiska effekter men också från kvalitativa effekter. Som redan påpekats genererade verksamheten inte ekonomiska effekter som översteg kostnaden på kort sikt men bedömningen är ändå att satsningen bidragit till flera såväl kortsiktiga som medelfristiga kvalitativa effekter. Utöver en förenklad vardag finns det skäl att tro att andra immateriella kostnader såsom minskat lidande, ökad framtidstro och förbättrad självkänsla hos den enskilde individen men också dess vårdnadshavare, som trots svårestimerade, är kvalitativa effekter som satsningen bidragit till. Andra

⁶⁶ Se tex Heckman & Masterov (2007). *The productivity argument for investing in young children*. NBER Working Paper 13016; Cunha, Heckman, Lochner & Masterov (2005). *Interpreting the Evidence on Life Cycle Skill Formation*. NBER Working Paper Nr. 11331 Maj 2005; von Greiff, Sjögren & Wieselgren (2012). *En god start- en ESO rapport om tidigt stöd i skolan*. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Rapport 2012:2; Österlind (2011). *Särskilt stöd i grundskolan*. Skolverket. ;Hultkrantz, Karpaty, & Vimefall, (2017). *Education-earnings linkage for assessing societal benefits of interventions for children and youth in Sweden*. *Psychosocial Intervention*, 26(3), 171–179.

effekter som kan tänkas uppstå som ett resultat av bland annat en gymnasieexamen och konsekvensen av en sådan för bland annat individens ställning på arbetsmarknaden är för att nämna några: bättre hälsa för den enskilde individen, ökad ekonomisk produktivitet, minskad kriminalitet, förbättrad livskvalitet och minskat framtida utanförskap.⁶⁷ Via dessa effekter påverkas till synes inte enbart kommunen utan såväl region som statliga aktörer. Sammantaget är bedömningen av framtida effektrealisering därmed ändock god. Det ska dock betonas att andelen individer vars förväntade effektrealisering är god är ytterst liten och därmed är också den totala effekten liten.

En annan aspekt som är viktig att beakta när ett samhällsekonomiskt perspektiv antas är att vad som ur ett kommunalekonomiskt perspektiv är lönsamt, i vissa fall är ett nollsummespel ur det samhällsekonomiska perspektivet. Så är också fallet när det till exempel gäller individer som går från att uppbära försörjningsstöd till att beviljas aktivitetssättning från Försäkringskassan eller aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen. Av utvärderingens resultat framgår till exempel att fler individer i dagsläget erhåller sin försörjning via någon form av aktivitetssättning, vilket från en aktörs perspektiv kan vara ett positivt ekonomiskt utfall men ur det samhällsekonomiska perspektivet uteblir effekten. Sammantaget visar resultatet att majoriteten av individerna vid start av insats erhållit sin försörjning från statliga myndigheter och fortfarande vid uppföljande utvärdering gör det. Även om försörjningsformen förändrats är det fortfarande samma skattepengar som används.

I samband med denna utvärdering gjordes antagandet att de individer som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* och uppnått en gymnasieexamen har gjort det tack vare deltagandet i NP samt att de resultat som framkommit av enkätundersökningen är generaliserbart till hela urvalet.⁶⁸ Under ovan nämnda antaganden tyder mycket på att den samhällsekonomiska kostnaden för de elever som inte tar en gymnasieexamen är högre än kostnaden för insatsen. Under dessa antaganden är också rekommendationen, i enlighet med de rekommendationer som gavs i samband med slutrapporten, att utöka verksamheten för att kunna ta emot en yngre målgrupp som därmed har längre tid för att ta emot insatsen och i och med det troligtvis öka värdet och nyttan av insatsen. Även om verksamheten ser behov av att kunna erbjuda stöd till en äldre målgrupp finns det starka skäl att tro att också ur individens perspektiv är preventiva insatser att föredra framför reaktiva.

4 Diskussion

Av de resultat och analyser som presenterats i tidigare kapitel tyder mycket på att satsningen ur ett långsiktigt, såväl ekonomiskt som kvalitativt perspektiv knappt är lönsam. Det är dock viktigt att

⁶⁷ Se tex: Catterall (2011). The Societal Benefits and Costs of School Dropout Recovery. *Education Research International*, 2011, 8. Rumberger (1987). High School Dropouts: A Review of Issues and Evidence. *Review of Educational Research*, 57(2), 101-121. Tyler & Lofstrom (2009). Finishing High School: Alternative Pathways and Dropout Recovery. *Future of Children*, 19(1), 77-103. Levin, Belfield, Muennig, & Rouse (2007). Costs and Benefits of an Excellent Education for All of America's Children. *California Dropout Research Project. Report nr 1 August 2007*. Hankivsky (2014). Cost estimates of dropping out of high school in Canada. https://www.researchgate.net/publication/237239069_Cost_Estimates_of_Dropping_Out_of_High_School_in_Canada (2020-03-12).

⁶⁸ Se Antagande 1, 3 respektive 7.

betona att resultaten är avhängigt flera, relativt starka, antaganden. Icke desto mindre åskådliggör analysen vikten av det långsiktiga perspektivet, och inte minst ur ett kvalitativt perspektiv. Även om satsningen uppnått dess kvantitativa målsättning är frågan hur bestående effekten är för såväl den enskilde individen som för samhället i stort och i slutändan vad nyttan blev för individen. Mycket tyder på att verksamheten ökar förutsättningarna för enskilda individer att hantera sin vardag enklare men på lång sikt har individen fortfarande svårigheter med att uppnå såväl gymnasieexamen som en meningsfull sysselsättning. Den relativt låga andelen individer som uppnått satsningens långsiktiga målsättning har sin grund i antagande 1–4 men synliggör också att det från början enbart är drygt 50 procent av individerna som uppnått en positiv förändring i SDQ delskalan *Problem i vardagen*, som ligger till grund för den kortsiktiga målsättningen. En viktig frågeställning är därmed hur väl satsningen faktiskt har uppnått den kortsiktiga målsättningen. Trots uppnådd kvantitativ målsättning 1, är inte svaret självklart. En annan aspekt som också påverkar utfallet är förekomsten av felkällor. Som nämnt har inte samtliga deltagare genomfört två SDQ mätningar och frågan som uppstår är varför vissa individer inte har det. Förekomsten av felkällor kan i sin tur påverka representativiteten hos det urval som därmed studeras och är följaktligen en väsentlig del vid tolkning av resultatet.

Det är dock tydligt att resultatet knyter an till tidigare evidens beträffande vikten av tidiga insatser för att generera så stor effekt som möjligt. Till synes indikerar resultatet att insatser riktade till åldersgruppen 15–24 år inte resulterar i den medelfristiga alternativt långsiktiga effekt som vare sig förväntats eller är önskvärd. Detta resultat finner också visst stöd i Tabell 3 där andelen individer på SAHA programmet som uppnår en gymnasieexamen är betydligt högre jämfört med de resultat som presenterats i denna analys. Således kan en tolkning vara att om individen erhåller stöd via verksamheten samtidigt som hen går på gymnasiet ökar sannolikheten att individen fullföljer med en examen. Den samlade evidensen tyder på att insatser riktade för att på lång sikt öka andelen elever som uppnår en gymnasieexamen bör ske i tidig ålder, och som resultatet visar tyder mycket på att utan en gymnasieexamen är också risken att stå utan sysselsättning i framtiden högre.

Avslutningsvis är det värt att lyfta frågan om vilka effekter som är rimliga men också relevanta ur målgruppens perspektiv. I samband med ansökan antogs satsningen mer eller mindre gå break-even (bortsett från 300 tkr, motsvarande utvärderingskostnad på fem procent). Även om det många gånger är svårt att prognosticera förväntade effekter är det att föredra om en satsning kan definiera förväntade effekter så specifikt som möjligt. Det beror dels på att generella kostnadsbesparingar som grund för ekonomiska effekter ofta inte är möjligt att följa upp eftersom de inte kan isoleras till den specifika satsningen, dels för att effekten blir abstrakt och risken för en feluppskattning är därmed stor. Generella kostnadsbesparingar medför därmed en risk för att den förväntade effekten estimeras fel, inte infrias och därmed att satsningens lönsamhet inte kan bedömas korrekt.

5 Slutsatser

Forskningen är enig om att tidiga insatser i barn och unga är att föredra framför senare. Mycket tyder som sagt på att tidiga insatser för barn och elever i förskole- och tidig skolålder kan ha stor betydelse för deras senare skolresultat och chanser att bli behörig till gymnasieprogram, ta gymnasieexamen och senare lyckas på arbetsmarknaden. Trots att nyttan med just en

gymnasieexamen är otvetydig, samt att dessa frågor har betydelse för många olika typer av beslut om resurskrävande insatser i förskola, skola, socialtjänst och hälsovård saknas ofta effektstudier av just dessa insatser. Denna rapport är avsedd att utvärdera den sociala investeringen NP och således besvara om satsningen uppnått de långsiktiga övergripande målsättningarna i form av gymnasieexamen och meningsfull sysselsättning och därmed satsningens medelfristiga effekter.

Resultatet visar att 43 procent av respondenterna som haft en positiv progression i SDQ delskalan *Problem i vardagen* tagit en gymnasieexamen antingen under eller efter deltagande i NP. Sammantaget innebär det att givet de antaganden som gjorts inom ramen för utvärderingen har 24 procent av samtliga deltagare som gjort två SDQ mätningar uppnått satsningens ena långsiktiga målsättning. Med utgångspunkt i de olika definitionerna av ”lyckad sysselsättning” under eller efter deltagande i verksamheten hamnar denna siffra inom intervallet [44 – 75] procent. Givet att individen tagit en gymnasieexamen hamnar motsvarande siffra inom intervallet [50 – 88] procent. Sammantaget innebär ovan resultat att 20-34 procent av samtliga deltagare uppnått satsningens andra långsiktiga målsättning.

Ett framträdande resultat är att en lika stor andel av de individer med respektive utan gymnasieexamen har arbete som sysselsättning i dagsläget. Den stora skillnaden grupperna emellan är som redan påvisats andelen individer som uppgett att de i dagsläget inte har någon sysselsättning alls, som är högre för de utan gymnasieexamen. Givet att individen uppnått en gymnasieexamen framkom av resultatet två oväntade resultat. Dels visar resultatet att en fjärdedel av de individer i urvalet som tagit en gymnasieexamen uppstår försörjningsstöd, vilket innebär åtta procentenheter högre jämfört med hela gruppen, dels att 13 procent av de individer som tagit en examen i dagsläget inte har någon försörjning alls, vilket är sju procentenheter högre jämfört med hela gruppen. Bakom dessa oväntade resultat finns emellertid förklaring i individens sysselsättning där de utan examen istället erhåller sin försörjning via statliga myndigheter. Ett viktigt resultat är att av de individer med en examen är det trots allt framförallt lön från arbete samt studiemedel som är den primära försörjningen, allt annat lika.

Slutligen visar resultatet att satsningen inte genererat ekonomiska effekter som överstiger dess kostnad och till följd av detta är satsningens nettoeffekt negativ. När kostnad per insats och individ relateras till gymnasieskolans förväntade utbildningskostnad för obehöriga elever visar resultatet att givet de antaganden som gjorts, ökar den kommunalekonomiska kostnaden med 33 tkr per elev medan kostnad per gymnasieexamen minskar med drygt 53 procent. Kostnaden per examen för en obehörig elev är 4,4 gånger så hög som för en behörig. Om gjorda antaganden håller är nu denna kostnad för obehöriga betydligt lägre.

En slutsats som kan dras av detta är att andelen individer som uppnått satsningens långsiktiga målsättningar är låg. Mycket tyder på att verksamheten ökar förutsättningarna för individen att hantera sin vardag enklare men på lång sikt har individen fortfarande svårigheter med att uppnå såväl gymnasieexamen som en meningsfull sysselsättning. En andra slutsats som dras är att mycket tyder på att utfallet varit annorlunda om satsningen nått en yngre målgrupp. En tredje slutsats som kan dras är att givet att individen tagit en gymnasieexamen, allt annat lika, uppnås ett bättre utfall avseende nuvarande sysselsättning, oavsett vilken definition som antas. En fjärde slutsats är således att en gymnasieexamen kan vara en skyddsfaktor vad gäller framtida sysselsättning och således på

lång sikt också en skyddsfaktor mot ett utanförskap. En femte slutsats som dras är att trots att studien finner visst stöd för att en gymnasieexamen är en garant för framtida meningsfull sysselsättning är resultatet i detta sammanhang mycket kontextberoende, där bakomliggande individuella faktorer i hög grad påverkar utfallet. En ytterligare slutsats är därmed att användandet av data från ett fåtal typfall och inte populationsdata, inte är att föredra då typfall kan ge extrema resultat. En avslutande slutsats är att mycket tyder på att det är kommunalekonomiskt lönsamt att satsa på förebyggande arbete och preventiva insatser som ökar andelen behöriga elever till gymnasiet som även fullföljer med en examen. För att återkoppla till utvärderingens hypoteser konstateras avslutningsvis att resultatet inte bevisat att långsiktig måluppfyllelse skiljer sig mellan grupperna. Således kan H_0 *inte* förkastas till förmån för H_1 .

Avslutningsvis, denna utvärdering har framförallt avgränsats till att analysera satsningens långsiktiga övergripande målsättning avseende uppnådd gymnasieexamen. En slutsats som kan dras av resultaten är att insatser via verksamheten enkom inte är tillräckligt för att individen också ska fullfölja sin utbildning med gymnasieexamen. Däremot tyder mycket på att insatser i samverkan med skolan ökar dessa förutsättningar för individen och därmed också sannolikheten för långsiktig måluppfyllelse. Samverkan är av allt att döma en framgångsfaktor.

6 Förslag till beslut

6.1 Plan för återföring

Den ekonomiska modell som tidigare tillämpats inom ramen för arbetet med sociala investeringar utgår från att nettokostnaden för genomförandet av en satsning minst ska gå jämt upp med de förväntade ekonomiska effekterna. Det innebär att satsningen i sin helhet finansieras av de effekter som genereras inom den kommunala ekonomin. Det är också utfallet av satsningens kostnader och ekonomiska effekter som ligger till grund för eventuella justeringar av den ursprungliga återföringsplanen. Återföringen justeras i den grad som faktiska effekter uppkommer alternativt vad som kan konstateras eller prognostiseras vid slutrapporten eller vid en uppföljande utvärdering 1–3 år efter avslutad satsning. Det lägsta belopp som kan återföras motsvarar 30 procent av satsningens kostnad, fördelat på respektive nämnd utifrån ursprunglig återföringsplan.⁶⁹

Utifrån antaganden och slutsatser i slutrapporten, samt resultat och lönsamhetsberäkningar i denna uppföljande utvärdering är bedömningen att de förväntade ekonomiska effekterna för Socialnämnden inte genererats i den utsträckning som förväntats vid tidigare prognoser. Till följd därav justeras återföringen för Socialnämnden ned till 30 procent. Socialnämnden åläggs därför att återföra 705 tkr under tidsperioden 2020–2021, enligt återföringsplanerna nedan⁷⁰. Funktionsstödsnämnden (tidigare Nämnden för funktionshindrade) åläggs att återföra enligt senaste plan.

⁶⁹ Från och med år 2020 tillämpas inte längre återföringsmodellen på nya sociala investeringar. För samtliga investeringar som beslutats tidigare gäller dock återföringsplanerna.

⁷⁰ Notera att återföringen på 705 tkr (jämfört med 750 tkr) baseras på lägre utfall av utbetalningar från fonden.

I summan 6 500 tkr är kostnad för utvärdering (310 tkr) inkluderade. Tabell 13 redogör för slutgiltig återföringsplan. Sammantaget återförs 48 procent av ursprunglig återföringsplan.

Tabell 13. Sammanställning reviderad återföringsplan per 2018–2022, uppdelat per nämnd och år. [tkr]

Återföringar		2018	2019	2020	2021	2022	Summa
PN BoU (Grundskola)	Budget	-170	-165	-165	0	0	-500
	Senaste plan	-41**	-50	-50	0	0	-141
PN BoU (Gymn.skola)	Budget	-335	-335	-330	0	0	-1 000
	Senaste plan	-85	-170	-170	0	0	-425
VUXAM	Budget	-335	-335	-330	0	0	-1 000
	Senaste plan	-140	-140	-140	0	0	-420
Funktions- stödsnämnd*	Budget			-500	-500	-500	-1 500
	Senaste plan			-410**	-500	-500	-1 410
SOC	Budget			-835	-835	-830	-2 500
	Senaste plan			-675	-30	0	-705
Totalt	Budget	-840	-835	-2 160	-1 335	-1 330	-6 500
	Senaste plan	-266	-360	-1 445	-530	-500	-3 101

* Tidigare Nämnden för funktionshindrade. ** Justering i plan efter slutrapport med anledning av lägre utfall av utbetalningar från fonden

Bilagor

Bilaga 1 – Utvärderingsschema

Utvärderingsschema						2016-11-28
<p>Målgrupp: Individer 15-24 år som upplever att vardagen inte fungerar på grund av neuropsykiatriska svårigheter och funktionsnedsättningar.</p> <p>20 % av de inom målgruppen som teamet möter och som idag har någon typ av insats från Socialförvaltningen, Förvaltningen för funktionshindrade eller Vuxenutbildning- och arbetsmarknadsförvaltningen ska klara av att hantera sin situation vid avslutad kontakt.</p> <p>50 % av de med AST (utan utvecklingsstörning) som påbörjar en gymnasieutbildning ska fullfölja den inom fyra år.</p>						
Mål	Aktivitet	Aktivitetsmål	Effekt	Indikatorer	Konsekvenser	Övrigt
<p>Målgruppens förutsättningar att leva med och hantera sin problematik ska förbättras, tack vare tidig och effektiv stöd.</p> <p>Därmed kan individernas självständighet och livskvalitet öka.</p>	<p>Erbjuda individuella möten för behovsinventering, vägledning och lösning.</p> <p>Erbjuda SIP - initiera och förbereda möte.</p> <p>Erbjuda individuellt anpassat stöd - motiverande samtal, strategier i vardagen, kognitiv stöd och andra hjälpmedel, förbyggande insatser.</p> <p>Erbjuda och vägleda till lämpliga kurser och studiecirklar.</p>	<p>Antal genomförda individuella möten (unika besökare och totalt antal besök).</p> <p>Antal genomförda individuella möten med närstående (unika besökare och totalt antal besök).</p> <p>Antal avslutade ärenden.</p> <p>Antal upprättade vårdkontakter efter vägledning från team.</p> <p>Antal upprättade kontakter med kommunala verksamheter.</p> <p>Antal initierade SIP:ar.</p> <p>Antal genomförda stödsatser från teamet till enskild individ inom målgruppen (specificera antal och form av).</p> <p>Antal genomförda utbildnings-tillfällen (särskilt arrangerade och initierade av teamet och specificera vad).</p> <p>Antal deltagare på utbildningarna.</p>	<p>Antal och andel upprättade vårdkontakter efter vägledning från team som resulterade i att diagnos fastställdes.</p> <p>Antal och andel kontakter som leder till kommunal insats.</p> <p>Andel av målgruppen som har aktivitetssättning från Försäkringskassan (före-/eftermätning 6 månader efter avslutad kontakt)</p> <p>Antal genomförda SIP-kartläggningar.</p> <p>Upplevd livssituation efter SIP-kartläggning (före-/eftermätning med enkät).</p> <p>Antal och andel av målgruppen i sysselsättning (Arbete, Studier, Daglig verksamhet eller Praktik/arbetsm.ätgard) 6 månader efter kontakt med teamet.</p> <p>Målgruppen upplever större psykisk hälsa och hanterbarhet av sin funktionsnedsättning (före-/eftermätning med SDQ).</p>	<p>Andel elever som är överlärga i årskurs 9.</p> <p>Andel elever som är överlärga i gymnasieskolan.</p> <p>Andel elever som påbörjar sysselsättning senast 6 månader efter avslutad utbildning.</p>	<p>Färre elever går om årskurs i grundskolan.</p> <p>Färre elever går om årskurs i gymnasieskolan.</p> <p>Minskat behov av extra stödsatser i grundskolan.</p> <p>Minskat behov av extra stödsatser i gymnasieskolan.</p> <p>Färre utbetalningar av försörjningsstöd.</p> <p>Mindre resursbehov från Förvaltningen för funktionshindrade.</p> <p>Mindre resursbehov från Socialförvaltningen för åldern 15-19 år.</p> <p>Mindre resursbehov från Socialförvaltningen för åldern 20-24 år.</p>	
<p>Vägen mellan grundskola, gymnasieskola och arbetsliv ska underlättas för målgruppen.</p>	<p>Erbjuda elever riktad stöd mot arbete under gymnasiet sista år.</p>	<p>Antal genomförda insatser som syftar till att stödja enskilda elevers övergång till arbetsmarknaden (specificera insatser).</p>	<p>Antal och andel elever som påbörjar sysselsättning senast 6 månader efter avslutad utbildning på Virginska gymnasiet och Tullängsgymnasiet och som fick stöd i övergång till arbetsmarknad under det sista gymnasieåret.</p>			
<p>Fler elever som tillhör målgruppen ska uppnå målen i grundskolan (åk 9) och gymnasiet.</p>	<p>Utforma arbetssätt som stödjer elever och pedagoger i det praktiska arbetet (Tullängsgymnasiet och Virginska gymnasiet).</p> <p>Genomföra riktade insatser till enskilda elever på Virginska gymnasiet och Tullängsgymnasiet.</p> <p>Utforma arbetssätt som stödjer elever och pedagoger i det praktiska arbetet (åk 9).</p>	<p>Antal gymnasieskolor som upprättat och utformat arbetssätt för att stödja elever inom målgruppen, samt pedagogernas arbete.</p> <p>Antal genomförda insatser riktade till enskilda elever på de två gymnasieskolorna (specificera insatser).</p> <p>Antal grundskolor som upprättat och utformat arbetssätt för att stödja elever inom målgruppen, samt pedagogernas arbete.</p>	<p>Antal och andel elever på Tullängsgymnasiet och Virginska gymnasiet som fullföljer utbildningen inom 3 år (går ut med slutbetyg). (Kontrollgrupp: Övriga gymnasieskolor)</p> <p>Antal och andel elever som upplever förbättrad framtidstro (före-/eftermätning med enkät. Liv och hälsa ung).</p> <p>Antal och andel elever med AST som fullföljer åk 9 med slutbetyg, vid 16 år resp. 17-18 år.</p> <p>Antal och andel elever AST som påbörjar nationellt gymnasieprogram, vid 16 år resp. 17-18 års ålder.</p> <p>Antal och andel elever med AST som påbörjar anpassat gymnasieprogram, vid 16 år resp. 17-18 års ålder.</p> <p>Antal och andel elever med AST som fullföljer gymnasieutbildning inom 4 år.</p> <p>Antal och andel elever med AST som går om minst en årskurs på gymnasiet.</p>			
<p>Målgruppens möjligheter att ta del av fritids- och kulturaktiviteter ska öka.</p>	<p>Identifiera och kartlägga föreningar som har anpassade aktiviteter för målgruppen.</p> <p>Vägleda och lossa till lämpliga aktiviteter.</p> <p>Upplysna föreningslivet om behovet av anpassade aktiviteter, samt erbjuda kompetensutveckling och stöd.</p>	<p>Antal genomförda informationsträffar med föreningslivet.</p> <p>Antal genomförda kompetensutvecklingsinsatser till föreningslivet.</p>	<p>Antal och andel individer som efter vägledning från teamet provar någon aktivitet.</p> <p>Antal och andel inom målgruppen som upplever förbättrade möjligheter att delta i kultur- och fritidsaktiviteter (före-/eftermätning med enkät).</p> <p>Antal föreningar med anpassade aktiviteter för målgruppen (före-/eftermätning vid kartläggning resp. efter genomförd satsning).</p>			
<p>Det stöd som målgruppen har rätt till ska tydliggöras genom en samlad bild av verksamheterna.</p>	<p>Identifiera och kartlägga verksamheter som möter målgruppen.</p> <p>Utforma en hemsida med tydlig information om vart och till vem man kan vända sig i behov av stöd i olika frågor.</p>	<p>Kartläggning genomförd innehållande alla relevanta verksamheter.</p> <p>Hemsida utformad och kopplad till 1177.se.</p>	<p>Antal besök på hemsidan (unika besökare och totalt antal besök).</p> <p>Antal och andel individer som upplever att de vet var de kan hitta den information de behöver (före-/eftermätning med enkät till målgruppen, på hemsidan och till brukarorganisationerna).</p>			
<p>Berörda verksamheter ska få en ökad kunskap och kompetens om målgruppen, vilket ska leda till att aktiviteter, bemötande och förhållningssätt förbättras.</p>	<p>Kompetensutveckling för personalgrupper som möter målgruppen, ex. pedagoger, handledare, arbetskonsulenter.</p> <p>Individuellt stöd till personal som kontaktar teamet.</p>	<p>Antal genomförda utbildnings-tillfällen till personal.</p> <p>Antal deltagare på utbildningarna till personal.</p> <p>Antal genomförda enskilda stödsatser till personal.</p>	<p>Antal och andel personal som känner sig säkrare i sitt bemötande efter kontakt med teamet (före-/eftermätning med enkät med utbildnings-satserna).</p>			

NP-samverkan

Bilaga 2 – Enkät

Bakgrundsinformation

1. Kön?

- Kvinna
 Man
 Annan könsidentitet

2. Din ålder?

_____ år

Utbildning

3. Har du börjat med gymnasiestudier?

- Ja (gäller även dig som gått klart gymnasiet)
 Ja, men hoppat av
 Nej, om du svarat nej - gå vidare till fråga 10

4. Vilket år började du med gymnasiestudier?

5. Vilket gymnasieprogram går/har du gått på? Du kan ange flera svar.

- Högskoleförberedande nationellt program (Ekonomi, Estetiska, Humanistiska, Naturvetenskap, Samhällsvetenskap, Teknik)
 Introduktionsprogram, IM (Programinriktat val, Yrkesintroduktion, Individuellt alternativ, Språkintröduktion)
 Yrkesprogram (Barn och fritid, El och energi, Hantverk, Hotell och turism, Industritekniska, Naturbruk, Restaurang och livsmedel, VVS och fastighet, Vård och omsorg m.fl)
 Folkhögskola (allmän kurs)
 Komvux (gymnasiekurser)

6. Har du tagit gymnasieexamen?

- Ja, med fullständiga gymnasiebetyg
 Ja, med studiebevis då jag saknar godkänt betyg i ett eller flera ämnen
 Nej inte ännu
 Ej aktuellt då jag hoppat av gymnasiestudierna

7. Om du svarat Ej aktuellt på fråga 6, vilken årskurs hoppade du av gymnasiestudierna?

- Årskurs 0 (IM)
 Årskurs 1
 Årskurs 2
 Årskurs 3

8. Om du svarat ja på fråga 6, vilket år tog du examen?

9. Vilket gymnasieprogram har du examen från?

- Högskoleförberedande nationellt program (Ekonomi, Estetiska, Humanistiska, Naturvetenskap, Samhällsvetenskap, Teknik)
- Yrkesprogram (Barn och fritid, El och energi, Hantverk, Hotell och turism, Industritekniska, Naturbruk, Restaurang och livsmedel, VVS och fastighet, Vård och omsorg m.fl)
- Folkhögskola (allmän kurs)
- Komvux (gymnasiekurser)

Sysselsättning

10. Vilken är din nuvarande sysselsättning? Du kan ange flera svar.

- Arbete
- Praktik
- Gymnasiestudier (gymnasieskola, Folkhögskola eller Komvux)
- Studier vid högskola/universitet
- Daglig-/dagverksamhet
- Ingen
- Annan: _____

11. Om du svarat Arbete på fråga 10, från när har din sysselsättning varit arbete? Svara gärna med både år och månad.

12. Vilken är din nuvarande försörjning? Du kan ange flera svar.

- Lön från arbete
- Aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen
- Studiemedel (bidrag/lån från CSN)
- Aktivitetsersättning vid förlängd skolgång
- Aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga
- Försörjningsstöd
- Ingen försörjning
- Annan: _____

13. Har du en stödinsats idag?

- Ja
- Nej

14. Om svarat ja på fråga 13, vilka stödinsatser har du idag? Du kan ange flera svar.

- Korttidsboende
- Kontaktperson
- God man
- Boendestöd
- Kommunens aktivitetsansvar (KAA)
- Vägledningscenter
- Habiliteringen
- Psykiatrin (t ex BUP, Unga vuxna, allmänpsykiatrin)
- Stiftelsen Activa
- Arbetsförmedlingen
- Annan: _____

**Glöm inte att kryssa i rutan om samtycke på första sidan!
Skicka sedan in alla sidor i det förfrankerade svarskuvertet.**

Tack för att du tagit dig tid att svara!

Bilaga 3

Tabell B1. Kartläggning grupper

Resp-id	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4	Grupp 4a
Id.1	X		X	X	X
Id.2			X	X	X
Id.3			X	X	X
Id.4		X			
Id.5	X	X		X	
Id.6	X	X			
Id.7		X			
Id.8	X		X	X	X
Id.9	X	X		X	
Id.10	X		X		
Id.11		X			
Id.12		X			
Id.13		X			
Id.14		X			
Id.15		X			
Id.16		X			
Id.17		X		X	
Id.18		X			
Id.19		X		X	
Id.20			X	X	X
Id.21			X	X	X
Id.22			X	X	X
Id.23			X	X	X
Id.24			X	X	X
Id.25			X	X	X
Id.26			X		

Id.27			X		
Id.28			X		
Id.29			X		
Id.30			X		
Id.31			X		X
Id.32		X		X	
Id.33			X		X
Id.34	X	X		X	
Id.35	X	X		X	
Id.36		X		X	
Id.37		X		X	
Id.38	X		X		X
Id.39	X	X			
Id.40	X	X		X	
Id.41		X		X	
Id.42			X		X
Id.43			X		X
Id.44		X		X	
Totalt	11	23	21	22	15